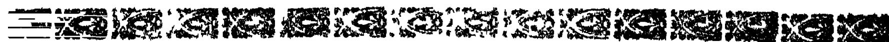
KA DRAMA

U TIROT SINGH

.. Ka snam ki kpa tymmen ka dang tuid ha ki thied snam ba la synjap jong nga; bad namar kata, hangne nga dei ban iai sah haduh kaba kut. Namar nga jied ba'n iap hapoh kane ka ing byndi kum u Syiem ba'n ia kaba nga leit pnai pat sha la ka ri ba nga ieit bad ban shong halor ka khet Nongkhlaw kum u mraw..... (sla 46)

DA U VICTOR G. BAREH

Price Rs 2 20

KA

DRAMA U TIROT SINGH

Da U Victor G. Bareh

...Ka snam ki kpa tymmen ka dang tuid ha ki thied snam ba la synjap jong nga ; bad namar kata, hangne nga dei ban iai sah haduh kaba kut Namar nga jied ba'n iap hapoh kane ka ing byndi kum u Syiem ba'n ia kaba nga leit phai pat sha la ka ri ba nga ieit bad ba n shong halor ka khet Nongkhlaw kum u mraw.........(sla 46)

PUBLISHED BY THE AUTHOR

Printed at the Northern Printers, Shillong-1
March 1979

Ka dor Rs.

1st Edition — 1956
2nd „ 1965
3rd „ 1979

This book has been published with heartfelt gratitude to Shri Jairamdas Doulatram, former Governor of Assam, for his encouragement and financial assistance.

Quotations from the speeches of Shri Jairamdas Doulatram, former Governor of Assam

---

1. "Tirot Singh's name should be ever remembered by the coming generations of the Khasis and Jaintias as that of a brave man who stood for principles and good sacrifice his all for the sake of those principles. This is a great virtue which should be a great ideal for the young Khasis and Jaintias of today."

(Speech when laying the foundation of Tirot Singh memorial at Mairang on 15th December, 1952).

---

2. "The youths of the Khasi and Jaintia Hills shoud reflect in their life the priceless qualities of courage and sacrifice which Tirot Singh's career upholds before them.

(Same speech as above).

---

3. "Tirot Singh has bequeathed to the Khasis and Jaintias the tradition of a broad outlook and of brave deeds. I hope the young men and women of the Khasi-Jaintia Hills will live up to the great tradition U Tirot Singh has left for future generations."

(Speech when unveiling the Tirot Singh memorial at Mairang on 29th March, 1954)

---

4. "The community which could produce a man like Tirot Singh was sure to rise high in the country."

(Farewell message to the Khasis)

At Shillong on the 12th May, 1956.)

I have read the drama "U TIROT SINGH" written by U Victor Bareh, through and through with a critical mind and I have to admit that it has given me no small pleasure. In it I envisage the fore runner and a pioneer work of its kind to the enriching of the Khasi Literature in the near future on the dramatic lines.

Among many others I mention only a few of the salient points that are characteristic of its beauty.

(1) The plot-construction is unified in action though varied in place and time.

(2) The background is characteristic of the Khasi atmosphere more particularly of the warlike people in the Khadsawphra area

(3) The scenes are true to nature and to life.

(4) Though the heroic character of Tirot Singh dominates the tone of the drama, the minor characters of Ka Phan Nonglait and U Koh Lehnoh will not be easily forgotten as life-like portraits of rural Khasi life.

(5) The language is rich in Khasi idiomatic phrases and the style suits the warlike movements of the scenes.

(6) Not having the opportunity of seeing the drama acted, I am not in a position to judge whether it acts better than it reads, but in the film age of today, I see a great future for it.

(7) The tone of the drama is patriotic to the very core and younger generations will draw inspirations from it to love their fatherland and resist the intruders and foreign invaders so much the more when they come to know that a despised TIROT SINGH of a century back is now heralded as one of the heroes in the Indian eye and world.

Dated Shillong

The 1st March 1979.

FRANK M. PUGH.

AN APPRECIATION

Mr. Victor G, Bareh is one of the few Khasi writers who took pains — to bring back to life, certain personalities of undated Khasi history. One of such writings is the drama "U Tirot Singh" which has since been translated into English. Others of his writings are based on legends and traditions, yet through diligence and painstaking efforts he has produced for the benefit of the reading public in these hills. I shall at present confine my appreciation of "U Tirot Singh" only,

"U Tirot Singh" gives a vivid picture of the spirit and determination of Tirot Singh, the Syiem of Nongkhlaw, when the British came to these hills. The drama depicts the events leading ftom a friendly relationship of the Khasis with the East India Company, to the anti British struggle put up by U Tirot Singh Syiem, and his contemporary, U Bor Manick. Syiem of the composite state of Shillong (the present Khyrim and Mylliem) Syiemships. The Khasi hills were then covered with thick forests and not barren as they are now; therefore the guerilla warfare was adopted by the Khasi warriors The British, though with superrior arms and equpment, found it not too easy to subdue the Khasi Chiefs through difficult terrains of the hills. The virility and stamina of the Khasi warriors of those days put the British to heavy strain in men and money. Ultimately the Khasi Syiems had to be accepted as friends and allies through treaties and engagements entered between them and the British, which, as one Viceroy remarked that brave enemies make good friends

Of the minor characters introduced in the Drama was U Bor Manick Syiem of Khyrim and Mylliem, who joined hands with U Tirot Singh with a bid to drive the British out of these hills. While U Tirot Singh was concentrating his fight on the Borduar side, U Bor Manick put up a fierce fight in the Beltolla (Spelt Bortula in the Drama) area. This area is not far from the Umthna river where Nongkhlaw now meets Mylliem. It appears that U Bor Manick's warriore did use firearms besides the tradi tional spear and shield, and bows and arrows. The remnants of these arms were picked up from Lyngkyrdem and also found

at Myl'em. A small cannon which was found in Lyngkyrdem area was brought to Shillong, and used to be displayed at the junction of the Kench's Trace road and the national High way at the Police duty point opposite the General's point near the Garrison ground. Another was a matchlock gun about 5 feet in length which was used to be kept in the ancestral house of the descendants of U Bor Manick at Myllem with two bayonets. Unfortunately the gun was spoiled through inadvertence and careless use by ignorant persons. Only the bayonets are still preserved but they will fit only in muzzle loading guns. The gun at Myiliem used tobe called 'Ka Man''. How the said weapons came tobe in possession of U Bor Manick there are no records, but it is possible that he obtained them either from the Ahoms in Assam or captared from the Moghul descendants of Sylhet, with whom the Khasi Syiems had contacts before the advent of the British.

Thus both U Tirot Singh of Nongkhlaw and U Bor Manick of Shillong, did put up heroic fights against the British, as Mr. V. Bareh has described in his drama. Besides these Syiems, Other brave men like U Mon Bhut, U Lorshon Jarain, U Khein Kongor and certain women were depicted in "U Tirot Singh" as fighters who played important parts in resisting the British Imperialists. Mr. Bareh deserves credit for having brought these personalities to life through his drama which he has produced and acted on the stage on more than one occasions. 'U Tirot Singh" is one of the works by recent Khasi writers which every one should read to appreeiate. From the few non-Khasis with I had a talk about "U Tirot Sigh" I could see that they also like the play when acted on the stage.

In conclusion I would reiterate that personally regard "Tirot Sigh" as a fine piece of work which deserves help and encouragement from all and sundry. I would commend it to the reading public to read and criticse it so that the drama may further be improved if and when the author considers it necesary.

I wish Mr. Victor Bareh every succes in his future works and may God grant him health and spirit to produce more writings for the benefit of the future generations.

(Jor Manik Syiem)

Ia kane ka Drama U Tirot Singh la ialeh-kai ha u bnai September 1954 da ka Cultural and Recreation Club, Jaiaw. Nga'm lah khlem pynpaw hangne ia ka jingsngewnguh jong nga ia ki dkhot ka Club bad ia kito ki lok baroh kiba la snoh kti lang ha kane ka jingpyrshang jong ngi ba'n kyntiew ia kiei kiba bha kiba don ha ka ri jong ngi.

Nga dap da ka jingsngewnguh ka ba'm lah ong shuh ia I Mr. Frank M. Pugh, M.A., iba da ka jingthrang ba'n pynroi ia ka kam pule kot ha la ka jong ka ri, I la pynlut la ka por ba'n pynpeit lem ia ki jingthuh jong nga bad iba la ai buit ai mynsiem ia nga ba'n pynmih ia kane ka Drama.

VICTOR G. BAREH.

KI NONGIALEH-KAI

KA LIANG KHASI

1.	U Tirot Singh	....	U Syiem Nongkhlaw.
2.	U Symbur	....	U Myntri Rangbah.
3.	U Monbhut	....	U Khla-ka-wait.
4.	U Lorshon Jarain	....	U Kongbah ki paid-ia-pom
5.	U Khein Kongor	....	U Thrang pyniar-hima.
6.	U Bormanik	....	U Syiem Mylliem.
7.	Ka Mei-iem	....	Ka kmie U Tirot Singh.
8.	U Kohlehnoh	....	U Nongbylla Khasi.
9.	Ka Phan Nonglait	....	Ka 'Thei-nongsyntiat.
10.	Uwei u Syiem Khasi.		
11.	U Iangsingh	....	U shakri u Tirot Singh.

Kiwei pat :—

U Rangbah bad ki paid-ia-pom Khasi. Ka Oin Kyntiak Sawhoin, Ka Oin Ieit-ri-mai, Ka Oin Tip-mei-tip-pa. Ka Oin Shida-onglong bad ki Oin tongum bad thohdieng.

KA LIANG PHARENG.

1. U Iskat Sahep (David Scott)—U Nongmih khmat ki Phareng.
2. U Bourton } Ki Sahep pyrton.
3. U Beddingfield }

Kiwei pat :—

U Subedar, U Sentari bad ki shipal.

KA DRAMA U TIROT SINGH

JINGPYNI I

Ka Jingwan u Iskat Sahep ha ka Dorbar U Tirot Singh bad ka jingiapynbeit ba'n pom lynti lyngba ka Hima Nongkhlaw.

[Ha ka Steij—U Tirot Singh bad la ki myntri, U Myntri Rangbah (Symbur), U Monbhut, U Lorshon Jarain, bad U Khein Kongor ki iashong hapoh ing dorbar ha Nongkhlaw (1826). Hadien jong ki u ieng u shakri (langsingh),]

Tirot Singh—Ko myntri, ko rangbah, nga khot ia phi hangne mynta ba'n iapyrkhat kumno yn iarai shaphang ka jingpan u Iskat Sahep ba'n shna surok lyngba ka Hima jong ngi. U'n sa wan hi mynta hangne ba'n iakren shaphang kane. Te, katba u'm pat poi ; to, kein nang iathuh kai kumno phi shem ia ka jinglong ka hima haba phi iaiaid shane shatai To, Myntri Rangbah, sdang ma phi nangto.

Myntri Rangbah—Ew phi, syiem, nga sngewphuhmat shibun, ba nga don tang ki khubor kiba sngewtynnat suda ba'n iathuh ha phi. Ngi la leit peit lut ia ki shnong bad ki jaka ka hima baroh kawei, bad ngi shem ba ka dap tang da ka jingsuk jingsain bad ka jingbit jingbiang suda. Ngi'm iohsngew ba don uwei ruh uba khnium la phi ne ia ka jingsynshar jong phi. Naduh ba nga bat ia kane ka kam myntri, nga'm pat ju shem ia kum kane ka jingphuh jingphieng ha ka hima. Imat ka leit long kumne namar ba ngi don u syiem uba bha bad uba jynsur mynsiem kum ma phi ba'n ri ba'n da ia ka ijot ka hima. Nga'm sngewdon ei ei ba'n ong; hynrei, khlem artatien, u 'Ni Khein Kongor u shuh don ki khubor phylla ba'n iathuh ha ngi. To 'Ni Khein, kren sa ma phi shi kyntien ar kyntien.

Khein Kongor.—Ka la hap sa ka pali jong nga ba'n kren ; hynrei u Koh Mon u tip lut ia kl kam ka hlma baroh naduh u thliew thyrnia. Te haba don ma u uba kham jur ha ka kam bad ka nia, balei ynda iapynsepei ia ka por; ieh u'n pynkren lem ma u na ka bynta jong nga. To, Koh Mon, ieng sa ma me.

Monbhut:—Nga te ia kane ka padiah thylliej khlem shyieng nga'm da nang bha, Phi'n da phah pynban ba nga'n kylli jingshe mynsiem da ka wait, te, nga ia hap tar bha, kumba tah nei ha u sohphlang To ieh, katta ruh, jaid ba la ong eh u 'Ni Khein, uba la iohi nyngkong ia ka sngi ia u bnai, nga'm banse ba'n kren. Phi tip hi ba nga te uba nap tang ka kai-khlaw. Nga husiar hi khliaw tang ioh don mano-re-mano ba wan lushia in kane ka ri jong ngi. Ew ! ki 'rang-ia-pom mynta, te, ngi ioh ki snar suda Jai ba'n leit don ba nud ba'n wan iatwad bor. te, ka la shu ban bam pathi ei ka khlieh Shi phi, 'pa-iem, une u 'Ni Lor uba la pynduh lad shisha ia nga. Ki shipai jong u ki pahara sawdong ka hima haduh ba la her iap lut u nongshun baroh. Nga'm ioh lad shuh ba'n pam da kane ka wait. Nga la jlep ka shong ap ha mawbynna bad ka thiah thai ha 'law-dem-'ab. Ew! la sngew kwah khie thma, tang ioh pynkhih kti pynkhih kjat noh. Ne kumno phi ong, 'Ni Lor ?

Lorshon Jarain—Kaba dei me koh mon, kata kaba me ong. Nga ruh nga la btai kane ka jingim thiah sngi. Hynrei ba la thaw hi ka pyrthei ba'n sniew bok, te, ym banse ba'n shu ia kun, wat la buid-kti buid-kjat katno katno ruh.

Khein Kongor—Shi me, une uba iakren bieit kum u khunlung. Haba la biang ha ing te me, khynraw, ka'm ju, pher ei ei, me ong. Haba u nongshun u'm nud wan; te me, ngi'n leit kynruh hi naduh rympei jong u hangthie ha ri thor, kein me, ynda la biang la ka sngi ka ia, tang iar ei la ka pud la ka sam.

Tirot Singh—Ew ! nga sngewtynnat ka ba'm lah ong shuh ba'n iohsngew ia kine ki ktien ba phi ia kren. Phi pah la kum ki saw ki 'saiduitara ba bsiat u myllung ba'n

shong shit ka rympei, ba'n ieng ka daw shnong ka daw hima. To kumne, mo lok, shi sur jingmut ngi'n kit ngi'n bah ia kane ka hima ba la pynshet u longshuwa u man-shuwa ha ki tyrpeng jong phi jong nga. Nga kmen sat ba'n iohi ia kane ka mynsiem ieit ri jong phi. Nga sngew kane ka kam pyniaid hima ka long ka kam kaba kyntang, bad nga ju sngewsyier sngewtieng ioh nga'm lah ba'n pyniaid beit ia ka. Hynrei ki jingartatien jong nga ki jah noh baroh, haba phi ki rishot kitympha ka hima phi pynpaw kat kane ka mynsiem ba shynrang bad ba ieit ri shisha. Hei lok, to mo, ng'n da ia peit bha ba ka iaid ka ieng ki khun ki hajar ka'n bit ka'n bieng hangne ha pyrthei sngi. Nga ngeit skhem ba ki hok ki riti ki,n neh, ki briew ki'n nang roi ki'n nang pa, ki nang suk ki nang sain, bad ba ka ri ka'n nang kiew shaphrang, haba ngi don kum ma phi ki rangbah kiba shitrhem katne katne ba'n shakri ia la ka ri.

(Hamar kata ha por don ba tied jingkhang na shabar).

Tirot Singh—Iangsingh, khie peit mano ha tied ing kumta.

Iangsingh—U 'kharlieh, phi syiem (ynda u la wan peit shabar).

Tirot Singh—Oh ! ong u'n rung.

(U Iskat Sahep. U Bourton, U Beddingfield bad wei u rangbah shipai ki wan rung).

Tirot Singh—Oh ! khublei, sahep, phi la wan mo ? (u da ia kynjut kti bad u). Ngi sngewtynnat shibun ba phi wan kumne hangne ha ing dorbar jong ngi. Kine ki dei ki myntri bad ki rangbah ka hima Nongkhlaw—

U Symbur, U Myntri Ryngbah, u khraw pyrkhat u khraw jutang

U Mon Bhut, u khla-ka-wait.

U Lorshon Jarain, u kongbah ki paid-ia-pam.

U Khein Kongor, u thrang-pyniar-hima.

Dei bad kine ba nga pyniaid ia ki kam hima sima baroh.

(Ki nongbud u Tirot bad u Iskat ki ia khublei baroh).

Tirct Singh—Shong, shong. (Baroh ki lashong). To mynta ngi'n iasdang noh ia ka kam. Nga khot lang ia phi hangne mynta kumne ba ng'n ia pyrkhat ia kato ka jingpan i sahep ba'n sna surok lyngba ka hima jong ngi. Te, to ong kein, sahep, aiu ba phi don ba'n ong.

Iskat Sahep—Nga sngewnguh shibun ia phi ki lok namar kane ka jingpdiang sngewbha jong phi ha ka dorbar jong phi. Kumba kynto mano re, ngi shu wan poi sha kine ki lum jong phi. Ngi donbok shibun ba'n ioh bam ia ki lyer bad dih ia ki umpohliew kane ka ri jong phi. Hadien ba la ia shah ia ka shit ka lhop ka ri Dkhar, tang shu poi hangne, ngi sngew kumba poi ha bneng.

Te mynta phi i, ka Sorkar Phareng ka kwah ba'n pom lynti na Kamrup sha Shilot khnang ba'n bit ba'n biang ka lait ka wan hapdeng kine ki ar tylli ki hima jong ka. Nga shem ba ka lynti kaba beit tam ka long lyngba ka hima jong phi, bad kumta ngi kyrpad ia phi ba phi'n sngewbha ba'n ai jaka ia ngi ba'n pom ia kane ka surok.

Tirot Singh—Ew I sahep, phi la pan ia kaei ka ei kaba ktah ia u klong snam ka hima, kaba lada nga ai, ka lah ba'n ialam pynban ia ki briew jong nga sha khlaw Lada phi pan·pynban ia ka mar kynti shi met jong nga, nga'n jin da la sngewbha eh ba'n ai ia phi. Nga sngewtieng ruh ioh ba ka jingthaw ia kane ka surok ka'n ialam sha ka jingjot ia ka hima jong nga. Nga sngew ba kat sha ba phi ki Phareng phi leit, phi shim ia ki jaka naphang bad phi knieh ia ka bor synshar na ki trai ri. Hynrei phi, i, sahep, ngi u Khasi ngi long uba bat hok bat riti shibun, bad naduh ki Sngi u Hynniew Skum u Hynniew Trep ngi'm pat ju shah pyndem ha u nongwei Kumta nga sngewsih ban ong ba nga'm lah ba'n shah ia phi ba'n thaw ia kane ka surok. Ne kumno phi ia ong shato (u da phai sha la ki briew . Ba'n ia kaba duh ia la ki hok ki riti, ym bha ba duh la i jingim ?

Baroh ki myntri bad **rangbah—Hoid, hoid, kaba dei** kaba ong ki syiem.

Iskat Sahep—Em, em, lok. wat leit sngewthuh bakla kumta. Ngi'm shym don jingthmu kaba sniew ei ei. Ngi

shu kwah beit tang ba'n shna la ka lynti ba'n suk ka ka leit ka wan. Ngi'm mut ba'n kurup ei ei la ka jaka ne ba'n shim ia ka bor synshar jong phi. Peit shane—da kaba leit lynti na pdeng ka hima jong phi, ka khaii ka pateng ka.n roi bad ka leit ka wan ka'n suk ia ki khun ki hajar jong phi hi. Ngi ruh ngi'n wan rah ia ki mar ki mata ki ba kordor bad ka bam ka dih na ka bynta ki briew jong phi. Ia ki tiar khaii jong phi ruh ngin thied ma ngi, bad ngi'n leit die sha kiwei pat ki jaka. (U sei ia u phan bad u sohphoh). Peit une u phan ruh uba bha shibun ban thung ha kane ka khyndew jong phi—bad une u sohphoh de—kine ki long kiba leit dor shibun bad kiba ia dei eh ba'n thung ha kane ka khyndew jong phi Sngew bha seh da shah khnang, bad nga ruh nga kular skhem ba ki briew jong nga ki'n ym pynthut ne pynkulmar ei ei ia kahima lane ia ka iaid ka ieng ki khun ki hajar jong phi.

TirctSingh—Ia kaba u la khlei haduh katta ia la ka juban lak, te ba'n kyntait ruh sngew mrad. Nga tharai ba'n da shah ruh ym lei lei; ne phi ia ong kumno?

Myntri Rangbah—Te kumno 'pa-iem, lehse u shna lynti lyngba ki pynthor—ym julor ei?

Iskat Sahep—Em, em, wat leit tieng. Lada jia ba don ba don jingduh ei ei da kaba ngi shna ia kane ka surok, ngi'n da buria da ka dor kaba biang.

Myntri Rangbah—To phi, ia ba Kumta, ban da ai ruh k'am pher.

Monbhut—Ieh u mat shna phi, syiem. Ia kaba jia hadien yn sa ia peit pat. Ia kaba tam ba lait shabar ka jylli ka ktien ka jutang ba la iateh ba la ia kut, yn sa ia mait pynbiang da ka wait.

Tirot Singh—Te kata la ia mynjur. Phi lah ba'n shna ia kane ka surok, sahep.

Iskat Sahep—Khublei shibun ia phi baroh. Nga ngeit ba kane ka surok ka'n nang pynjan pynskhem ia ka jingiadeilok jong ngi ki Phareng bad phi. Te, nga'm

kwah ba'n tuh shuh ia ka por jong phi Kumta nga tharai ka bha ba'n ia pra noh mynta, bad ngi'n sa ia kynduh pat. (U da ieng artat--baroh ruh ki ia ieng) Ew ! kiba la itynnat sat kine ki snieh bad reng Phi ioh naei ?

Tirot Singh—Oh ! kito ki dei ki kam u Mon Bhut. Oh ! shisha Mon Bhut, sa leit kem im noh ia utc u mynthna sankuna dakaid na 'Law-Rangthong u'n tang ioh rah rong u sahep sha Bi'at ynda u leit phai.

Te, sahep, nga nga dei ba'n leit jingleit ha kine ki sngi Lada phi donkam ei ei, pat na u то uno na kne ki myntri Lada ai u wei na ki ne, ka nut ba ai ma nga hi. Haba phi lait por wan kai sha iing. Nga sngew ba phi ki Phareng phi sngewtynnad eh ia ka tih ka ka tar Lada phi wan sha iing i mei i'n iathuh ha phi ia ki jingiathuhkhana tynnen kiba sngewtynnat, ba phi'n leit rah sha Bilat

Iskat Sahep Khublei shibun eh ia phi. Te ho, kata ngi'n leit noh.

Tirot Singh—o, khublei

(Pyrhap ia ka pyrda).

JINGPYI II

U Iskat Sahep u ai hukum ia la ki briew ba'n sdang pyntrel ia ka surok

---

[Ha ka steij—U Iskat Sahep u shong ha ka shuki; u dang pule ia ki kot halor miej—U sentari u ieng ha jingkhang.

(Wan rung u Bourton, Beddingfield, bad u wei u Subedar dkhar—ki salam ia u Iskat Sahep—u ruh u salam kylliang ia ki)].

Bourton—Phi don hukum aiu ban ai mynta ka step, sahep ?

Iskat Sahep—Peit shane nga kwah ba ka kam ka'n iaid shaid shaid. haba ngi la ioh kumne ia ka hukum u Syiem Tirot Singh ba'n shna ia ka surok, ngi dei ban sdang shisyndon ia ka kam. Bourton, ma phi, leit bad sukynhun ki briew ba'n syntiat ba'n pahara ia kane ka jaka ka mu uk, bad pynbeit pud nangno ka lynti ka'n iad

Phi pat, Beddingfield bad sudedar sahep shong hangne ba'n pynbeit ia ki briew kiba sah bad pynbiang ia hadong shadong na ka bynta ka jingtrei khnang ba'n ioh sdang mar mar ia ka kam la dang phyrngap iashai ka step

Beddingfield—Te, kata ngi'n leit noh, sahep ?

Iskat Sahep Hoid. phi lah ba'n leit. (Ki ruh ki phai kum ba'n mih noh).

Oh ! Oh ! sa kawei—alle hangne baroh. Phi i kine ki briew jong kane ka jaka ki long kiba hok, kiba khuid mynsiem, kiba kloi ba'n long lok bad pdiang sngewbha ia ki nongwei ha la ing ha la sem. Te da sumar bha haba phi iadei kam bad ki Ngam kwah ba'n don kano kano ka jingiapher jingmut ei ei hapdeng ki briew jong nga bad ki. La ki jemnud bad bha katno katno ruh, hynrei kynmaw lada phi leh bakla ia ki te ka'n long kumba leit iuh ia ka skum kyieng, ho.

Baroh— Hoid, sahep.

Iskat Sahep— To khie ialeit noh,

(Ki ia salam ia u bad ki mih artat)

(Pynhap ia ka pyrda)

JINGPYNI III

Ka jingshait khlem akor ki shipai dkhar ba wallam u Iskat Sahep sha Nongkhlaw, ia ki arngut ki 'thei samla Khasi,

———————

[**Ha ka Steij**—Arngut ki 'thei-samla ha shyngiar tong-um Kawei ka dang sum kjat bad kawei pat ka dang phler khiew shuwa ba'n ialeit noh sha ing ('Thei 1 bad Thei 2).]

'Thei 1—To kham kloi ho tun, ba'n ialeit noh ioh wan lap u shipai Hynnin ka Kyntiak Saw hoin ka wan tong-um hi share ka ba pli. U iashait khlem rain haduh ba ka la her syrngiew, bad ka'm nud wan tong um snuh. Ew! nga te nga ijli bad tieng iap ia une u khar-iap la noh, ho tun, ioh u lap ba iawan

'Thei 2—Shi pha kane kaba la tieng pud sat. Khun ka shipai ka ba'n da shoh ka khlam Balei ba ka'm ia wan; nga'n ai jingsneng haba ka'n da ia jah kwah. Ka la wan leh shong shit shane te nga la pharait da kane ka um haduh ba ka'n da ia dait bniat

'Thei 1—Sngap! sngap pha, utei u la ia wan. Yn ia phet shano?

Thei 2—Wat tieng pha, leh kum ba'm khein briew ia ki. leh kin da kham tur shajan, nga'n sa kylli jing-

shem mynsiem ia ki. Nga'n pashait da kane ka um ha duh·ba u'n ym nang ia peit shuh. Pha pat de, pduh kat da kaba ioh katba u dang ia kulmar.

Sawngut ki shipai ki wan shajan—S1, S2, S3, S4.

S1—Ew kita ki 'thei-samla kiba la bhabriew sat. Ngi nang ong katta ki del ki puri. To ia ai um lem seh. Ani I ka jingsliang ka ba'm sngewbit shuh.

'Thei 2 Oh ! phi kwah um seh mo ? To, to iashong iashong baroh.

(Ki shipai ki ia shong bad iarain artat). Ka 'thei 2 ka pashait kynsan da ka um ia ki khmat jong ki, bad katba ki dang lakyrjaw, ka, bad la ka lok, ki ia pduh da ki star bad ki jain ba ki la sait; ki iasuh artat bak Hamar hangta ki khmat ki shipai ki khuid—hynrei dei u shipai 1 uba iohi nyngkong).

S3—Shano kumto ki don ? Shaphang shano ki phet ? (U da kyrjaw artat la ki khmat)

S1—Shatai, shatai; beh kloi ho lih. (U da kdew la ki kti ym sha ka lad ba phet ki kynthei, hynrei sha ka liang ba bakla ba'n pynkulmar ia u S3. bad S4. la u S2 pat u bat khak na ka kti).

S3—Ale kloi iabeh, dang lap hi ka khun ka mare (u ong ia u S4 u da ring artat ia u).

S1—Ha, ha, ki khun ka bieit (u thab met artat ia u S2 bad kdew sha ka lad ba ki da phet shisha ki kynthei).

S2 Ha, ha, ha ar la ar; kawei ia nga kawei ia me—haba biang. (Ki ia mih artat).

(Pynhap ia ka pyrda)

JINGPYNI IV

Ka jingba'm-iapel phang hapdeng ki rangbah dkhar ba pyntrei surok bad u nongbylla Khasi bad ka mih aiu hangta.

[Ha ka steij—U Nongbylla Khasi (Koh Lehnoh)' u puh surok—ynda u la pynhap saw san mohkhiew, u shong thait noh.]

Koh Lehnoh—Ani ! kaba la saja suhsat kane ka trei bylla hapoh une u dkhar. Ka kam aiu ka ban tang bam kwai, dih duma ruh ym bit shuh Eh ! bam la ka bam dih la ka dih. Pynsalia sa rat ia kane ka kynrad khyllah jait. (U kren wei briew wei briew).

(U niad syep, kynthah duma, sei la ka iarong kwai bad kyrshut dumasla ia ki bniat. Hamar kata ka por wan mih arngut ki shipai dkhar. bad ka kalain diengduh bad siaw artat.)

S1—Wow ! ko mei, nga la iap ! To iapeit lem ko lih ia utai u nongby la Ade! ba u shong la kum u syiem. Khun ka jangli kumno ba u nud ba'n shong kumtai khlem trei ei ei ! (U ong iala u lok—S2 uba kham jrong ban ia u).

S2—Ei nongbylla, khun ka jaituh; me'n ieng shisyndon nangto bad me'n trei ia la ka kam. Kloi, kloi (U da dung artat ia u da u diengduh bad knieh bad pda ia u smuk u nongbylla).

(U nongbylla u eng bad trei—La u puh da kumno kumno ruh ki shipai kim man sngewhun satia ia ka jingtrei jong u .

S1—Khun ka bieit, me'm dei ban puh kumto Nga ong ia me ba me'n pynmadan ia kane ka khyndew. Me leh pynban kumto ? Puh hangne (U pyni ia ka jaka da ka kjat. U nongbylla u puh kat lah kat iai haduh ba la thliew jhung ka khyndew). Ym dei kumto me. Shi ! ka 'riewkhlaw ! Puh biang; wat da ai eh than. (U Nongbylla u puh biang katba don la ka bor).

S2—Khun ka kyllut ! Ba ong pynmadan ia ka khyndew, teh, ka puh pynban haduh ba'n da pei 'dewksang. Ring ia kane ka khyndew ba ka'n madan. (U nongbylla u bah ia u mohkhiew bad u pynhap jhak kat lah kat iai-meh ding lep ki khar shipai).

S1—Khun ka dulun reng ! (U ai artat shi thap sbak ia u nongbylla).

S2—Khun ka bthi jabieng ! (U ai artat shi kynjat ia u nongbylla.

(Ki shipai ki phai noh da lyngkdong ia u nongbplla. U pat u twad ia la ka ngab bad ka lbong ba thab bad kynjat ki shipai. Nangta kynsan kynsan u bah ia u mohkhiew).

'Ka at than kane'. (U puh artat shi mohkhiew ia ka khlieh u S1, bad u kyllon.)

'Ka la at sa kane Pynmadan ho lih'. (U puh sa ia ka khlieh n S2. Baroh arngut ki shipai ki kyllon).

(U sngap da ka shkor ia ka shadem u S1 bad u ong)—'Eh ! une u bhai u la dkut mynsiem'.

(U sngap sa ia ka shadem u S2 bad u ong)—'Eh ! une uwei ruh u la kut la ka sngi.' (U da kyrngah khlieh artat).

(U ring ia ki metiap ki shipai bad pynthiah beit ia ki. Nangta u ieng kyrshan syngkai bad ong)—

'Ka at shane, ka at shatai. La jlih ki khohruh khohram katto. Ka kam ka la dep.'

(U lum la ka iarong, mohkhiew, trap, knup, pla jasong. bad ong)—

'Katto sa ka iaid bam lyer pyngngad pawang ha lynti Khabsawphra ba shna ki kpa tymmen la jong'. (U laid artat shabar).

(Pynhap ia ka pyrda)

JINGPYNI V

Tang khyndiat sngi hadien ba la pyntrei ia
ka surok, ki shipai dkhar ki la sdang ba'n leh
kumar ia ki kynthei ki khynnah kiba iathoh
dieng ha khlaw Kane ka la ialam sha ka
jingialeh hapdeng ki shipai dkhar bad
U Monbhut.

[Ha ka Stiej.—Arngut ki 'thei-samla Khasi ha khlaw —kawei (K1) ka dang tehdieng, bad kawei pat (K2) ka dang lum ia ki dieng ha ba'n sa teh noh.]

K1—Pha'm pat dep hi katta ruh? Iiw! kaba la japnoid sat. To kham kloi, ho tun, ban ioh ialeit noh.

K2—Shi! kane ka ba la kynrak sat. Ap pha, nga la dep artat kumne. Ale iarap lem pha ong lada pha la dep la ki jong.

[Ka (K1) ka leit iarap pynteh dieng ia ka (K2). Hamar hangta kawei ka samla (K 3) ka wan her bad ka lynniar artat]

K3—Wow! Ia iap, Ia iap!

K1—Balei, balei? Pha la thang iong la kum u rnga. Mano ba pynher syrngiew ia pha katne katne; ba beh u khla ne u thlen?

K3—Em pha, u iabeh u shipai. Nga dang lum dieng, u shu wan iamih naei naei nga'm tip. U tur sha briew puk puk Ynda nga phet, u iabeh. Nga her haduh nga sngew la pait u ksang (Ka kyllon namar ba la thait eh) Wow! nga shu lait da ka said. Ia iarieh kloi, ho tun, u la jan iapoi hangne mynta.

K2—Shi pha kane kaba shu pynheh ia i kam i ba'm long tdong. Balei uta u shipai u'n shu leit iashait ia pha kumta. Tip, pha shait shuwa mapha, ne?

K3 Kane kaba iakren kai pynban ia ka kam iap kam im. kine ki shipai dkhar ki dei ki riew dakaid ki ba'm

khein ia ka sang ka ma. Wow ! nga thait ym sngew don pyrthei shuh. Shim iabtin lem pha; nga'm sngew lah tan shuh.

K2—Ia iasuh, ho tun. (Ki iaphet—ka da iaparing ia ka K 3).

(Hamar hangta ki wan mih phngong ki shipai saw ngut).

S1—Wat sheptieng, Ko 'thei-bhabriew. Ngi'm shym mut sniew ei ei ia phi. Da ap, da ap seh. (Baroh ki shipai ki nangtur nangtur shajan ki kynthei bad ka thap ktah kti artat ia ki).

Baroh ki kynthei—To rap, to rap; wow ! Ia iap. (Ki ialyniar).

(Hamar hangta mih bluit U Monbhut napoh sanium, bad ki shipai ki kynran na ki kynthei—ki kynthei pat ki lei iasnoh ia U Monbhut).

Monbhut—Wat sneptieng, Oin, wat sheptieng. Nga la thwet ia kine ki poh-rati hynne baroh shimiet. Khun ka 'khar-iap khlemrain Hangne te la iakynduh kumba da iabuh. Kine ki haram-jad ki n ym iohi shuh ia ka sngi u bnai ynda ngi la dep kylli jingshem mynsiem ia ki. Khie leit wan sha ing Oin. Phi'm bit ba'n iohi ia ka kam ka ba nga'n pyndep mynta ka sngi. (Ki kynthei ki ia-phet). (U Monbhut u tur sha ki shipai bad ka waitlam ha ka kti). Alla tur pha, khun ka khyllah jait. Hangne te phan sa ioh mad ia ka jingnep ka wait lam Khadsawphra bad ia ka jingkthang kti U Monbhut.

(Ka Jingialeh ka sdang—U rangbah shipai u ialeh bad u Monbhut da ka waitlam; ki nongbud jong u pat ki ker sawdong ia U Monbhut bad ki thap ba n dung klep ia u da ki wait U Monbhut u kynjat ia ki da ka kjat bad u kyndat ia ki da ka stieh Da la ka waitlam pat u pyniap ia u rangbah jongki. Ynda ki shipai ki iohi ba u rangbah jongki u la iap ki sdang ba'n her iap U Monbhut u khang kdong ia ki. Ia arngut na ki u pom pyniap da ka waitlam, bad ia uba khatduh u shu ksih na u ryndang haduh ba u'n da duh mynsiem.)

Nangta u thnum marwei marwei :—

"Me da ia pan kwah hi, te kumto me la ia ioh la ka nong. Bad uno uno uba thap ban pynjakhlia ia kane ka ri, kumjuh kum ma me u'n ioh ka jingsneng. 'U pukni bhur, u sakin baiong, u'n pynkhuid pyut ia me, ingkhong.' Ka lyer ki lum khadsawphra baitynnad ka'n iai suhsieng iwbih, ka'n iai beh pyngngad junom la junom. Ka'n khuid ka kyrteng ka Oin Kyntiak Sawhoin, ka'n kiew shakhlieh ka nam jong ka Oin leit-Ri-Mai; kan khuid ka kyrteng ka Oin Tip-Mei-Tip-Pa; ka'n khuid ka nam ka Oin-shida-Onglong; katba u Koh Mon u dang iaid pahara ha ka Hima Khadsawphra."

(U mih noh artat).

(Pynhap ia ka pyrda)

JINGPYI VI

Ka jiniakynduh U Monbhut bad U Kohlehnoh.

[Haka Steij—U Kohlehnoh u shongkai harud lynti hapoh khlaw—u dang shut mohkhiew—wan rung U Monbhut bad ka iaid pawang artat]

Monbhut Wa ! U Koh'ehnoh, me leh aiu hangne ? Nga sngew me la leit shong bylla shakri hapoh ki Phareng; te, kumno ba ioh wan iaid kai suwari shans shapoh dymmiew dang ieng ka sngi kattei ? Nga nang ong katta dang dei haba thnem bha ka trei, em ? Kymno kita ki kynrad khyllah jait jong me ki shah ia me ba'n ieh la ka jingtrei kumne ?

Kohlehnoh - Shi ! phi, wat da kren bein eh seh. Phi wan tuklar aiu ma phi shaphang ka kam jong nga bad kita ki kynrad khyllah jait ? (Katba u nang kren kumne, u nang kyrshut artat ia ka ngab bad ka lbong).

Monbhut—Balei at byllliang kato ka ngab bad ka lbong kumto ; shah kynthah kyieng ne ?

Kohlehnoh—Shah kynthah kyieng, shah kynthah kyieng ! Imat nga dei ka kynthei mo ? Wat tharai ho ba dei tang ma phi u 'rang-snar u 'rang-longmaw-long-dieng hangne ha snieh pyrthei. (Kyndit kyndit u tied dain shi mohkhiew ia ka waitlam u Monbhut. Ka at than hangne. (U ai sa shi mohkhiew). Ka at sa hangtai. Thoin kiew u mohkhiew sha bneng, khru pat u koh jrong. Sa shi ien puh nga puh, ruh-pong-ruh dem u koh lyngkot (U da rah bad pynhap ia u mohkhiew kumba da puh khlieh briew shisha) Arngut ki kongbah dkhar ki bam khyndew. (U da tynruh artylli ki shynriah kti sha khmat u Monbhut) bad mynta la madan lin ka pyrthei; hynrei une u 'nah-rit (u da kdew ialade) u ieng shyeng kumba ieng u Kyllang.

Monbhut—(U knieh kynthet bad iew ia u mohkhiew U Kohlehnoh) Hmm ! sma snam im lmat u da leh shisha Pleng une u koh u bo'm kai ! (Kynsan kynsan u tied da ka waitlam ia u mohkhiew U Kohlehnoh). Ka'n iai suhsieng iwbih ka kyrteng ka Oin Kyntiak Saw-hoin ha kine ki lum khad-awphra. (Sa shi tied) ka'n kiew sha khlieh shaduh bneng ka kyrteng ka Oin leit-Ri-Mai. (U tied biang). Ka nam ka Oin Shida-Ong-long kan ym thohbria katba dang shai ka sngi u bnai. (Sa shi tied). Ka kyrteng jong ka Oin Tip-Mei-Tip-Pa ka'n iai sawa thiang ha ki tyndong shkor junom la junom Saw ngut te me. (U da tyn uh artat sawtylli ki shyn-riah kti sha khmat U Kohlehnoh).

Kohlehnoh—Ma phi saw ngut; ma nga arngut, Hynriew ngut. (U tied shi mohkhiew ia ka waitlam u Monbhut). Na ka bynta ka Hima Khadsawphra.

Monbhut—Na ka bynta ka Ri Khasi. (U da tied da ka waitlam ia u mohkhiew U Kohlehnoh).

(Ki iasnoh kti baroh arngut bad ki ia mih noh artat).

(Pynhap ia ka pyrda)

JINGPYNI VII

Ki jingleh khlem akor bad jing leh sat ki dkhar ka wan poi sha ki shkor U Tirot Singh, bad ka jingpynkhreh ba'n beh noh ia u nongwei,

---

[Ha ka stiej—U Tirot Singh, u Symbur, u Lorshon Jarain bad u Khein Kongor ki iashong hapoh ing Dorbar.]

Tirot Singh—Te kumno, myntri haba la khuid kam kumne ha shnong ha thaw, ka'm bha ba ialeit peit noh ia la ki khun ki hajar sha khap ri dkhar ? Ngi'n iasdang nyngkong na Barduwar. Tip ka'n bha ba'n iamih lano, phi ?

Myntri Rangbah—Nga tharai ka bha ba ia mih ha ka lah lew Lyngstieh, phi syiem.

Tirot Singh—To kata. Sa ia pynkhreh, ho.

(Hamar hangta wan rung u Monbhut bad ka khmat kaba i dom).

Tirot Singh—Wa ! U Monbhut. Shano me dang wan kumne ? Balei me kyiia dur katne katne, la i kum u rakot ?

Monbhut—Shi ! phi pa-iem, kine ki dkhar ki la leh ka kam sang kam ma ka ba'm bit shuh Ki shu thap kem im-im peit-peit ia ka kynthei ka khynnah khlem khein ia ka rain ia ka rem. Hynne mynstep nga la lap ba ki iabeh ia ki kynthei thohdieng ha khlaw, bad nga la pyniap sawngut na ki.

Tirot Singh—Oh ! ki sdang iaid da kita ki sur. Nga'n leit kumne kumne ba'n ai hukum ia u Iskat Sahep ba u dei ba'n mih noh shisyndon na kane ka ri jong ngi lem badki biew jongu baroh.

Monbhut—Ym dei tang katta phi, syiem, ba ki leh. Hynnin ha iew ki la pynkulmar thlim. Ki shim jubor ia ki mar ki mata na ki briew khlem siew ka dor kaba biang. Naler kata ki byrngem hana ba satang shen ki'n

sa long ki kynmad ba kane ka hima jong ngi, bad kiwa sa khrong khajna ym tang ia ki mar ki mata, hynrei wat ia ka khyndew ka shyiap baroh Nga la sat siu bad nga la 'ai jingsneng ia ki ha ba'n da biang. Ki la pan kwah, te kumto ki la ioh. Katba nga dang wan pat shane, nga ia kynduh ia u Kohlehnoh. Ia u ruh ki shipai ki la thab la kynjat la biang katba u dang trei bylla uba pli. Nga'n khot u'n wan iathuh hi, 'pa-iem?

Tirot Singh – Hoid, khot kloi ia u shisyndon.

(U Monbhut u mih bad wallam ia u Kohlehnoh).

Kohlehnoh - Khublei, syiem.

Tirot Singh—Sha Kohlehnoh, ki leh bein ia me ki shipai dkhar?

Kohlehnoh—Hoid, kein phi, syiem, u ialehbein. U iathab u iakynjat haduh ba la at ka khmut ka khmat kumba shah kynthah kyieng Tang ba katto te la kut ki sngi ka len bein ka kynjat briew jong ki. Nga la pynleit wan ia arngut na ki sha shnong ka lawpaw. Shish! ka jingbieit, balei nga kum leit shong shakri kumto hapoh u 'khar poh rati.

Tirot Singh—Yn ialeh kumno, Myntri rangbah, haba kumne?

Myntri Rangbah—Kine ki nongwei ki la iaid sha palat ka pud. Te, haba ka la jia haduh katne, nga sngew ba ka'm dei shu ia phi, 'pa-iem, ba'n leit iakynduh ia u Iskat Sahep U la kular bad u la khlei la ka ktien ba'n ym mushlia ei ei ruh ia ki briew bad ia ka khyndew ka shyiap jong ngi ha khmat ka dorbar. Te, wei haba u la nud haduh katne ba'n pynkhein la ka ktien, khlem khein briew ia ngi, nga sngew ba ka dei ba ngi'n behkhlam shi syndon ia u bad ia ki briew jong u da ka wait

Tirot Singh—Nga'm kwah ia ka snam; hynrei nga iohi ba ka tyrut u nongwei ka wan par ha kane ka ri jong ngi. Dei ba'n mait ia kane ka tyrut naduh ba ka dang sdang kumne ba'n tyllep ia ngi. U Iskat Sahep u la pynkhein ia ka jutang ba iateh ha khmat ka dorbar. Ym don kaei

shuh kaba jah ba'n salt la kane ka pap, lait sa tang ka waitlam. Ko myntri, ko rangbah, ieng, mynta ka la poi ka por ba'n pynpaw ia ka mynsiem shynrang u Khasi ha madan thma. Uei une u nongwei uba nud ba'n wan niewbein ia ngi kumne ? Monbhut, Lorshon Jaraın, Khein Kongor, lum ia ki paid ia-pom ka hima baroh. Ym don kam ba'n tieng ia ki tup bad ki kuli ding u nongshun. Ngi ialeh ha ka nam u longshuwa na ka bynta la ki hok ki riti ; namarkata, khlem artatien, ngi dei ba'n jop. Pynher krad ia une u nongwei sha ba sep sngi Kynmaw ba suk ka iap ba'n ia ka long mraw.

Phi myntri rangbah, peit bha ia ki kynthei ki khynnah. Pynrieh ia ki ha ki krem bad ha ki khlaw, bad peit ba ka bam ka dih ka'n biang. Ym don kam ba'n da iabun ktien shuh ; khie mynta ialeit sha la ki kam ki kam.

Oh ! sa kawei. Myntri rangbah, pynher ktien bran bran sha ki para syiem Khasi baroh, bad maham ia ki ioh ki ngat ha kajuh ka jingriam kumba ngat ma ngi. Ong ba ki'n wan iasoh kti lem bad ngi ha kane ka jingieleh jong ngi ba'n da ia la ki hok ki riti, bad ba'n ia ki ba ngi dei ba'n iatylli lang kawei la iap la im. To khie mynta, ngi'n kit bok ba ka rasong jong ngi ka'n ieng.

(Baroh ki ia khublei ia u syiem bad ki ia mih noh).

Tirot Singh - lang Singh, lang Singh (u khot ia la u shakri).

lang Singh – Hoid, syiem kynrad.

Tirot Singh—Khia khreh bran bran ia ki tiar iapom jong nga. Shut phyrnai bha iakato ka waitlam ki kpa tymmen jong nga Ka la dei ka por ba nga'n pyndonkam ia ka. (U lang Singh u mih noh). Da u thylliej shukor bad da ki bnt poh, u mynder u thap ba'n pynngam ia ka hima jong nga Da ka waitlam nga'n jubab ia u mynta. (U kren wei-briew).

(U mih noh).

(Pynkhap ia ka pyrda)

JINGPYNI VIII

Ka kmie u Tirot Singh ka leit maham ia u Iskat Sahep ba don ka jingsylla ba'n pyniap ia u bad ki briew jong u baroh.

[Ha ka steij—U Iskat Sahep u shong ha ka shuki u da pule ia ki kot kiba don halor ka miej. Uwei u shipai dkhar u ieng harud ka jingkhang— ka dei ka por mynmiet—don mano-re-mano ba tied jingkhang]

Iskat Sahep—Sentari, khie peit mano ba tied ing kumta.

Sentari - Ka kmie u syiem Tirot Singh ka kwah ba'n ia kynduh bad phi, sahep (Ynda u la wan khmih shabar).

Iskat Sahep—Khie, ong ka'n wan rung.

(Ka wan rung ka kmie u syiem).

Iskat Sahep—(U ieng). Wa ! i mei-iem Shong, shong, seh Te balei phı wan katta miet ?

Ka kmie u syiem—Wat jam, wat jam ! (ka da kaweh kti). Nga wan sor sor ba'n iathuh ia phi ba u Tirot Singh bad ka dorbar jong u ki la iarai ba'n pyniap ia phı bad ia ki briew jong phı baroh Phi dei ba'n phet iap shisyndon ioh lap ba dier ka por. Ki la kut jıngmut ba'n ym pyllait im ıa uwei ruh na phi

Iskat Sahep Te balei ki'n shu leit pyniap, kumta, haba baroh shi katta ngi la iashong suk shong sain ? Nga sngewlyngngoh shıbun balei ka'n leit long kumne

Ka kmie u syiem -Ka dei ka pop jong phi ni kein. Phi tip hi ba ngi ngi im ha ka ri kaba ki kynthei ki knynnah ki iaid ki leng khlem, don jingsyier ioh don ba pynjah burom ia ki ; hynr i ki briew jong phi ki la leh ki kam khlem rain ba'n pynkhe'n burom ia ki kynthei long ngi. Kumta ki briew ki la sat sia, bad Ki'n sa pynhiar kput ia phi baroh. Phet iap shi syndon katba dang don ka por. peit, phi iohi ne em kitai ki dongmusa ?

Ki'n sa ker kut ia phi. Ka la khie ka snam Khasi, bad ki'n sa khrai naphang ia u nongwei. Khublei. sahep, khie noh mynta ; lehse ngi'n sa ia kynduh biang ha kawei pat ka por ynda la thanda ka pyrthei.

Iskat Sahep—To katta, khublei, mei-iem. Shi hajar nguh na ka bynta kane ka jingwan maham jong phi.

(Ka kmie u syiem ka mih noh).

Ranjit, Ranjit (u ong ia u sentari). To ho lih, iasuh iap. Kine ki Khasi ki la wan ba'n khrai ia ngi. Alle kloi ia phet ioh ki lap ba wan poi. (Namar ba la lap ka tieng, ki iakynrup katba kaba ioh bad ka thap phet artat).

Kloi, shane ho lih ! (U da phet sha ka liang ka ba'm dei bad u iatyngkhuh artat bad u sentari, namar ba la kyrkieh than).

Sentari—Ym dei shato, sahep; ym dei shato. Phi thap phet pynban sha tyngam u khla, Shane, shane.

(U Iskat Sahep u phai bad phet sha kawei pat ka liang—u sentari u bud ia u, u da kynrup ia ka song-jainthiah ka ba don hajan bad bah ia ka).

(Pynhap ia ka pyrda)

JINGPYI IX

Ki jingbeh ia u Iskat Sahep

[**Ha ka stiej**—Ka lynti hapoh khlaw. Ym don briew hapoh stiej. Ia ea jingriew ki bikur, ka jingher ki kulai bad jingwin ki briew la iohsngew shabar ka stiej Kine ki jingsawa ki nang jah nang jah haduh ba'm iohsngew shuh ia ki. Na sha kawei pat ka liang ka steij ji ng-

pyrta bad ka jingkyang ki briew ki nang wan sha jan ka steij. Saw ngut ki paid-iapom Khasi ki wan mih ha ka steij ki da pynhiar mynsiem kumba la thait eh namar ba beh ia u nongshun]

'Riewthma 1—Ei lok, alle kloi shane nga la lap la ki dien kulai, peit kine ki ba dang myntan myntan.

(Baroh ki iadem bad ia peit).

'Riewthma 2—Ia iabeh, ho lih. (U da sdang ba'n beh).

'Riewthma 3 - Are I kaei kumne ? Alle wan peit.

'Riewthma 4—To ho lih lok, ka peisa, bad lut bad tyngka pliah. Ani ka ba la bun sat. Kat kane ka kabu te ym lap shuh. Tam ho lih ha ba'n da dap ki muna. Katto te la ioh ia ba'm iadih ha ba'n da jhor ynda la ioh kem ia u Iskat sahep

(Baroh ki ia tam ia ki peisa. Hamar hangta u wan rung u Lorshon Jarain)

Lorshon Jarain—Me ialeh aiu hangne kumne ? Me ialep dien ne em ia u Iskat Sahep ?

'Riewthma 1—Hoid, kongbah, ngi la lap dien ia u Iskat Sahep, bad ia kine de. (U da pyni ia ki lut bad ki pliah).

Lorshon Jarain—Khun ka men-ieit-sbai ka ba n da shoh ka khlam Ha ka jaka ba me'n iabeh ia u nongshun, teh, me iatam pynban ia kato ka peisa. Shisyndon me'n iabeh ia u Iskat Sahep haduh ba me'n da ialap, lymda kumta nga'n pynsep ia ki sngi jongme baroh.

(Baroh ki iabeh sha ka liang ba phet u Iskat Sahep—shaphang liang sepngi jong ka steij—bad ka iakyang ia kynhoi artat)

(Ynda ym don briew shuh ha ka stiej, ka pyrda ka hap. Nangta ka plie biang. U Lorshon Jarain u her na shiliang sha shiliang ka stiej kum ba'm lap lieng shuh, namar u beh ia u klsat Sahep).

(Pynhap ia ka pyrda)

JINGPYNI X

Kumno ka Phan Nonglait ka pynbieit ia ki shipai dkhar.

[**Ha ka stiej**—San ngut ki shipai dkhar, kiba iaid phira ha khlaw Khadsawphra, ki iashong, ki da iaphriang la ki jasong ba'n iabam noh—la ki suloi ki pynieng kham harud. Kawei ka samla Khasi (Phan Nonglait), kaba kit la .ka khoh jhur khlaw, ka wan iaid shajan. Uwei u shipai (S. 1) u iohi khliak ia ka.]

S. 1—Ei lok, peit ka kynthei Khasi aiu katai kaba wan poi shane. Wow ! kaba la bhabriew sat.

Rangbah shipai—Ei bih, (u khot ia ka Phan Nonglait) phi dei kaei ? Ani ! phi la bhabriew sat kumba da oh. Te phi wan shang aiu shane shapoh khlaw ngaln ngain ? Alle hangne.

Phan Nonglait Nga'm lap ba iohsngew, te, phi ong aiu ? (Ka da wan shajan).

Rangbah shipai—Phi kaba kyllut ne kaba iohsngew ? Nga ong phi wan leh aiu shane ?

Phan Nonglait - Oh ! nga wan kheit 'hur khlaw, phi.

'**Rangbah** shipai—Kiba kumno kita ki 'hur—khlaw ? Hato pyni, yn ia peit kai.

Phan Nonglait—Ha thaw mad kai kane ka long kumno (Ka ai da u jamaw—Baroh ki shipai ki ialum sawdong ia ka, ki da iaktait artat ia ki jhur—arngut na ki ki ktha ia u wang-kushu, bad ki iashri iakbain ka ba'm ithuh ithaw shuh namar ba buid).

Rangbah shipai—Shi eh u jhur aiu kum une phi ai; uba la jew sat. Ng'n ia dur. Une te u dei u jhur ba bam tang ki 'riew-khlaw (U pda ia u jamaw, u da shri artat bad ka bynthiew).

Phan Nonglait—U dei u jingbam ki 'riew-khlaw ? Oh ! phi ong teh kumta. To ieh kata nga'n ai da !

bam bang i bam thiang, jait ia phi ki babu ki phabu. (Ka sei da ki kait).

Baroh ki shipai—Oh ! ki kait ! Hangta te la muja. Lam, lam yn iabam. (Ki da ia pajait artat ia ki kait na ki kti ka Phan Nonglait).

Phan Nonglait Wa ! kine ki babu kiba leh pynban kum ki shrieh du khaiei. Da shong seh, shuh nga'n da sam ma nga ia ki kait. Kine kiba ialeh kum ki ba'm ju ioh. (Ki iashong baroh. Ka sam ia ki kait, bad ka ruh ka iabam lang bad ki).

Oh ! shisha ; shuh shuh nga'n da shim da ito i um phylla ba phi'n iadih. (Ka ieng - namar ba ki shipai ki la ia sop than ia ka bad thap ktah kti—bad ka sei ia u klong napoh khoh ; ka pyniw ha khmut u S. 2). Ha thaw sma ; iwbih ne em ?

· S. 2 —To ha lih, lok, ka kiad. Dih ha ba'n da jai pura ka mon (U dih bad krak bad krak, bad u ai ia ki lok baroh de ba ki'n iadih. Ka Phan Nonglait ruh ka nang sei sa sei ki klong napoh khoh bad ka pyndih haduh ba ki'n da buaid khlem tip briew shuh).

Pnan Nonglait—Dih ia kut, khun ka khyllah jait Katto me la kut la ki sngi. Ka Gin Khadsawphra ka lah pyndep la ki kamam. U Bah Mon u'n sa wan khrai ia mebaroh. (Ka lum lut ia ki suloi ki shipai, ka da pyrta artat) Bah Mon, Bah `Mon alle wan pomia kine ki jakrak (Ka mih noh, ka da rah ia ki suloi—Wan rung u Monbhut. Ynda' u iohi ba ki'm don tiar shuh, bad ba ki la buaid jakrak, u bret noh ia ka waitlam. U bynthiew ia ki kti bad kyrshut ia ki ba'n skhem bha ka bat, u da rkhie artat he he. U sangoh para khiieh ia ar ngut na ki shipai, kiba ia shong markhap haduh ba ki'n da iap. Ki lok jong ki, ynda ki la iohi ia ka nusib ki ar ngut ki shipai, ki thap ia phet ; hynrei u Monbhut u khang kdong ia ki bad u pyniap iwei hadien iwei da kaba shu ksih na u pdot, u iuh da ka kjat ia ki metiap jong ki bad u ong—).

Me la iawan tamti shane, te, kumte me la lekut ei la ka jingim. Bad uno uno uba nud ba'n wan pynbit tngit ia ka 'dew-kyntang kane ka Hima Khadsawphra u'n ioh ka jingsneng kumba ioh ma me.

(U shim la ka rok ki shipai. Nangta u shim sa la uwei u panpoh; u lum ia ki mok ki shipai bad u suh kpieng da ki ha u panpoh).

Ko Oin Phan Nonglait. To wan shane. (Ka Phan Nonglait ka wan) Ka briew kaba ieit bad shakri ri kum ma phi, bad kaba pyndonkam ia la ka khlieh ba'n jop ia u nongshun, khlem khein ia la ka met, ka dei ba'n kup ia ka nam (U pynkup artat da ka rok), bad ka dei ba'n phong ia ka pansngiat ka burom. (U pyndeng ia u kpieng ba la shna ha ka shadem). Nga'm don ka bor ka iktiar ba'n pynphong ia ka pansngiat syiem ha ka khlieh jong phi; hynrei kynmaw Oin, ba ia kane ka kam ba phi la leh mynta ka sngi yn iai kynmaw da ka jingieit bad jingsngew burom pateng la pateng bynriew Katba dang ieng u Kyllang, katba dang tuid ka Kynshi, ka kyrteng ka Phan Nonglait ka'n iai im thymmai ha ki dohnud ki khun ka ri Khadsawphra To khie leit noh, Oin, mynta, ioh lap ba wan poi n 'khar shipai, Nga'n dang dei ba'n leit wad ia ka ktem u nongshun. Sa ap ia nga ha Mawkhap. Khie leit noh, Oin, khie; da sumar bha ia lade mo, kynrad ksiar.

Phan Nonglait :—Da ap! Da ap! Nga ruh nga don ei ei ba'n ai ia phi. (Ka mih shabar bad ka wan rah ia ki suloi. Ka ai ia ki ha u Monbhut bad ka leit noh artat).

(U Monbhut u bishar bniah ia ki suloi. U pynkhih shane shatai ia ki kor ki bor jong ki. Kynsan kynsan ka suloi ka bthei, bad u Monbhut u kynthih sha bneng, namar ba u kyndit. U byrngem kum u mrad u sma bad twad ia ki met ki shipai, leh dei ha uwei na ki u dang im bad siat ia u. U sngewp dngeng leh don

nongshun shajan. U sma dien shane shatai bad u wan lap ia kawei ka suloi ba dang mih tdem. U lynshaw la ka ha khydew bad u kdiah lyngkhot lyngkhai ia ka. la kiwei pat ki suloi ruh u leh kumjuh, bad u sa mih noh).

(Pynhap ia ka pyrda)

JINGPYNI XI

Ka jingwan u Bormaik Syiem ban iasoh-ktilem bad u Tirot Singh ha ka jingialeh.

— — ——————

[Ha ka steij—U Tirot Singh u iashong bad u Myntri Rangpah harud synrang hapoh khlaw.]

Tirot Singh—Ew, Myntri Rangpah, kane te la iapoi haba eh khang Kane ka th na ka la jur haduh pa'm bit shuh. Ngi'm lah ba'n shah ia la ki briew ba'n shu iap kumne kum ka blang ka masi ha ki kuli ding u nongshun Katto ngi'm dei shuh ba'n ialeh bad ki pyllew pyllew ha ma dan. Ngi dei ba'n shu pam klep ia ki hapoh khlaw, bad ban shu kynrup ia ki ha doh ha doh, khlem ai lad ia ki ba'n ioh siat da ki suloi Nga iohsngew tang ki khubor kiba sniew suda na man la ka dong U Iskat Sahep u dang khreh ban wallam kawei ka kynhun shipai kaba khlain na shaphang Shilot; bad u Beddingfield pat, bad la ka kynhun shipai, u thap ba'n wan ker kut ia ngi na shaphang Barduwar Nalor nangta pat u Bourton u thap ba'n wan khang khyrdep ia ngi na shaphang Bortula Kumta ki ap da ki speh suda kat sha ba phai. Ngin iakalain tang shano, ym sngew nang pyrkhat shuh. leh phi, nga'n leit hi ma nga sha Shilot ba'n khang lynti ia u Iskat Sahep. Sha Barduwar pat de, phi sa phah ia u Lorshon Jarain

sad u Khein Kongor ba'n ialeh ia u Beddingfield ong ia ki ba ki'm bit ba'n shah ia u ba'n tur tang shi jam ruh Hangne pat de, iapeit ma phi bad u Monbhut. Phi tharai phi dang lah ba'n iakyrda ?

Myntri Rangbah - Wat khuslai ei ei phi, Syiem, ia kaba hangne, leh nga'n peit ma nga ia ka kam hima sima baroh. Lada don lei lei sa u Monbhut te ym donkam ba'n syier ei ei na ka liang ka thma.

Tirot Singh—To ia kaba hangne kata nga'm sngew khuslai ei ei. Hynrei nga shitom jingmut eh ia kathie kaba sha Bortula. Nga'm nang thiah nang dem haba nga pyrkhat ia kathie kaba shathie ; ka long kum u shias uba thar ha ka met, Lada u lait rung hi u Bourton nangthie te, kata ka mut la um ka Ri Khasi baroh kawei. Tip, yn ialeh kumno kein, haba kumne ? Phi'm pat ioh ktien ei ei na ki para syiem Balei ki sngap man man kumne ?

Myntri Rangbah—Tip phi, Syiem, nga sngew lyngngoh balei ki leh kumne. Tei nga lah da pynher ktien thik thik sha ki da ki ksah 'ti-duh.

Tirot Singh -To phi, Myntri, ngi'n ieh ia kathie shathie kaba long. Yn leit leh kumno ha ba'm iadon paid shuh kumne.

(U wan rung u Bormanik Syiem bad la u Rangbah Shipai).

Tirot Singh—Oh ! khublei, khublei, syiem kynrad. Phi la wan poi ha ka por kaba donkam eh kumba da phah ki blei. Nga nang ong dang myntan kumne ia i Myntri Rangbah ba, lada u tang lait hi u Bourton nangthie na Bortula, te, tang katta ka la ngam ka ri Khasi Ngi m don briew shuh ba'n phah sha Bortula, namar kane ka thma ka la jur haduh katta katta ; bad ngi la phah lut ia ki paid baroh ba'n ialeh ha man la ki dong. Nga ruh nga'n hap leit noh sha Shilot ba'n ialeh ia u Iskat Sahep. Te, kumno syiem, phi'n leit noh ma phi sha Bortula ?

Bormanik—Wat khualai ei ei, syiem lakaba shathie ; nga la tip hi ma nga. Tang shu ioh ktien hi na phi, nga la lum bran bran ia la ki paid-ia pom, bad mynta ngi la biang na-dong sha-dong, bad ngi la kloi ba'n ialeh ia u nongshun.

Tirot Singh—Shi hajar nguh ia phi, syiem kynrad ; ka la noh jai ka mynsiem jong nga. Dei tang kane ka khubor kaba bha kaba nga la ioh naduh ba sdang kane ka thma. Nga'm don jingsngewsyier ei ei shuh katto ; namar nga tip ba nga don u lok uba shisha bad u syiem uba khlain ba'n iarap ia nga.

Bormanik - Wa ! I syiem, balei phi leit kren kumta. U nongshun jong phi u dei u nongshun jong nga ; ngi ialeh ia kane ka thma namar ba'n iada la ki hok ki riti. Lada phi liem ma phi, kata ka mut ba nga ruh nga liem. Haba nga iarap ia phi, kata ka mut ba nga iada ia la ka jong ka hima. Ha ka jingshisha nga dei ma nga u ba'n sngewnguh ia phi namar phi lam nyngkong ia kane ka jingialeh. Ka por ka'm shah ba ngi'n iashongkai slem. Te, ka'm bha ba ngi'n iapra noh sha la kaba leit ba leit ? Namar lada ngi pynslem, ka kam ka nang sniew, bad u nongshun u nang ioh bor.

Tirot Singh—Kata kaba dei, syiem. Ngi'n iakhublei noh mynta, bad ngi'n sa ia kynduh pat ynda la kham thanda ka pyrthei, bad ngi'n sa teh kham pynskhem ia kane ka jingsngew shi lok jingsngew shi para jong ngi.

Bormanik To, khublei, lok. To kit bok kit rwlang ho.

Tirot Singh—To, khublei lok baieit. Ka nusib kaba bha ka'n bud shi lynter ka jingim jong phi.

(Ki ia khublei baroh—U Bormanik, bad u Rangbah nongiapom jong u, u mih sha kawei ka liang ; u Tirot Singh bad u Myntri Rangbah ki ia mih sna kawei pat ka liang).

(Pynkap ia ka pyrda)

JINGPYNI XIII

Ka thma Barduwar hapdeng u Beddingfield bad u Lorshon Jarain bad Khein Kongor.

[**Ha ka Steij**—Ka jaka hapoh khlaw—Ka jingriew jong ki musok, ksing bad jingiaid ki shipai ki nang wan shajan shajan. Khatduh wan rung u Beddingfield bad ki shipai jong u]

U Nongialam ki shipai—Sangeh-(Ki shipai ki sangeh)
Phai sha ka mon (Ki shipai ki phai).
Ieng pynjem met (Ki shipai ki leh kumta).
Ieng pyneh shadem (Ki leh kumta).
Iapra noh (Ki shipai ki iashong bad law ia la ki jingsong bad jingkit jong ki).

(Katba u nongialam shipai u nang ai hukum kumne u Beddingfield u iaid na kawei ka liang ka steij sha kawei pat, ha khmat ki shipai, u da pait bniah ia kata ka jaka hangta).

Beddingfield—Subedar, wallam kato ka map hangne (U Subedar u wallam). Mynta ngi la wan poi sha Barudwar, bad katto kine ki Khasi ki la sha ker kut baroh sawdong Ngi'n sah miet hangne mynta. Ong ia ki shipai ba ngi'n tur shaphrang lashai la dang step phyrngab, bad ba ngi'n pyndem bad kurup ia kawei pa kawei ka shnong kaba ngi lap ha lynti. Lada don uno uno u Khasi uba ialeh pyrshah, siat iap hajuh. Hadien ba la iaiaid jngai katta lyngba ka ri dKhar, ki briew jong ngi, nga tnara', ki la thait bha. Ong ba ki'n iashong thait pynjrem met noh Nadien ngangne ki'n sa ioh tang ka jingmuja bad ka jingsngewbha suda ha kaba beh thong ia ki Khasi hangtei ha ki lum bajrong. Ki lyer pyngngad, ki umpohliew bashngur bad ki 'thei-bhabriew ki ap ia ngi hangtei. Hynrei ngi dei ba'n tur sia sia katba don la ka bor, khnang ba ka kynhun jong ngi ka'n poi nyngkong eh ha Nongkhlaw; bad lada ngi ioh ban sieh nyngkong eh ma ngi ia ka lama Phareng hangta, te uwei pa uwei na ki shipai jong ngi

u la leng briew artat. Batai pynabai bha ia ki shaphang kane. To khie noh katto.

Subedar—Khublei, Sahep. (U salam artat ia u, bad u leit sha ka jaka ba ki shipai ki ia sher dara).

(U Beddingfield u salam kylliang ia u Subedar; nangta u iaid na kawei ka liang jong ka stiej sha kawei pat. Hamar ba u bep iaid shi kylla bad u la jam katto katne jam na ka liang kadiang jong ka stiej shaphang ka liang ka mon, u khnam u wan her bad u neh tden ha ka ingdong jong u haba u poi kat ha shiteng ka stiej ne. U lynniar kliang, u rah ki kti shajrong bad u kylloh da pyllup ha khyndew u da kyrbeit iap. Hamar hangta u Rangbah iapom ki Khasi, uba rah bad ka lama syiar, lem bad ki nongbud jong u, ki wan tur na la ki jaka rieh beit beit sha ki shipai dkhar, ki da iakyniw iakynhoi artat).

Subedar - To ho lih, u nongshun u la wan tur ha met. Siat dam dam (U put artat ia ka wisyl).

Nongialam Khasi—Tur ho lih baiong. Niad naphang ia kane ka khar ryngking (la lade ruh u tur sia sia bad la ki waitlam ha ka kti kamon bad ka lam syiar ha ka kti kadiang Arngut ki Khasi ki shah siat bad kyllon. Ha kata ka huri hura, ka waitlam u nongialam Khasi ka hap noh, bad u shu kynrup ia u shipai dkhar da ka kti suda. Hamar ba u'n sa ksih pyniap ia u, u shah siat noh ha u Subedar Uta pat u shipai, ba shah ksih, u sei la ka pistol, bad u siat iap ia uwei na ki Khasi. Ha kajuh ka ta por, u Subedar u ai shi suloi ia u Khasi uba sah knatduh m rwei, hamar ba u wan kynrup ia u. Kumta baroh kiba iai h, ki la iap, sah sa tang u Subedar bad uta u shipai siat pistol. U Subedar u twad ia ka met u Beddingfield bad u shim ia ki kot kiba u shem haka pla jong u U sei sa la ki kot 'nieh-kdop la jong bad thoh aiu-re-aiu katba u nang pule ia ki kot u Beddingfie'd Uta u shipai uba dang im u sei ia ki kot na ki shipai kiba la iap, bad u pyrta ia ka kyrteng jong ki katba u nang pule. U Subedar ruh u nangthoh ha la ka kot katba u shipai u nang jer kyrteng kumta. Nangta u Subedar u pynieng ia

ka lama Phareng kaba la kyllon ha khyndew, bad baroh arngut ki iapyrta, "Hore, hore" ba la jop ia ka thma. U shipai u tam ia ka lama syiar bad u nujor bha ia ka).

Shipai—Ko Subedar yahep, hale peit; kaei kane kume !

Subedar—Wow ko mei, nga la iap, da u syiar pynban du lih ! Ih-ih-ih-oid. (U kynih syiar artat, bad baroh arngut ki iarkhie iap ang ba ki la ia sngewdanda than).

(Hamar hangta sor sor, arngut ki briew ki wan mih ngung, u Lorshon Jarain bad u Khein Kongor). U Subedar bad u shipai, ha ki dang ia muja than, ki'm bna ei ei ruh ba kine ki wan poi, tad haduh ynda ki la wan ieng dngung ha khmat jong ki. Namar ba ki la iakyndit than, ki shu ieng kumba shoh tyndep khlem nang leh ei ei U Lorshon Jarain u kynrup ia u Subedar na ka ryndang, bad u khniot iap ia u. U Khein Kongor pat de u ksih pyniap ia u shipai)

Lorshon Jarain—U'n im shong prah shong shang u 'pa-iem Tirot Singh. (U da kaweh artat ia ka lama syiar).

Khein Kongor—Ka'n iai im ka'n iai phuh junom ka Hima Khadsawphra jong ngi. Ade ! kaba la itynnad sat kane ka thoh-khrew. Rah ei sha iing ko lih, tang ioh pynsuh sopti ia ka khun samla la jong (U da tam artat ia ka lama Phareng bad tyngkhap ia ka hapoh tohtit)

Lorshon Jarain—Ew ! me te uba la don bok shisha. la noh ho lih (Ki iamih noh).

(Pynhap ia ka pyrda)

JINGPYNI XIII

Ka thma Bortula hapdeng u Bourton bad u Bormanik Syiem.

[Ha ka Steij – Hapoh khlaw—Ka jingriew ka ksing, ka tangmuri bad ka jingkyniw ki briew ki nang wan poi shajan shajan ka steij. Wan rung u Bormanik bad la ki paid-ia-pom. U Rangbah ia-pom u rah la ka lama syiar]

Bormanik—Sangeh. (U da phai sha la ki briew bad rah la ka kti).

Rangbah-ia-pom—Sangeh. (U da phai dien sha la ki nongbud).

Bormanik—Peit shane baroh, ko rang-da-jied. Mynta ngi la wan poi sha Bortula Kane ka dei ka ktem ap it kaba paka Ym bit da lei lei ruh ba'n shah ia u nongshun ba'n jam palat ia kane ka pud wat tang shi jam ruh. Kynmaw ba lada u tang shu lait hı nangne, te la um ka Ri Khasi baroh kawei. Wat tieng ho, khynraw; pynmih lut ka bor ha kane ka jingiakhun. Pynher krad ia une u khyllah jaid ub› mut ba n wan iuh roit ia ngi. Wat khih tang i tyrsim kjat ruh; hynrei niad naphang lin kat ia kaba wan tur shajan Nga'n leit hi da lade ba'n khang lynti ia u Bourton naduh Gauhati, bad nga ieh ia kane ka jaka ha phi Ngi ialeh na ka nam ki kpa tymmen la jong, bad khlem artatien ngi'n jop ia kane ka thma

Rangbah-ia-pom - Kaba dei, kaba dei 'pa-iem.

Baroh ki paid-ia-pom—Kiw ! (Ki iarisa bad kalain la ki waitlam).

Bormanik—To ho, nga la leit Khublei ia phi baroh.

Baroh ki paid-ia pom—Khublei, 'pa-iem kygrad, khublei. Donbok ho.

(Ynda la mih u Bormanik, u Kangbah u shim ia ka jaka jong u, bad u phai sha la ki briew).

Rangbah-ia-pom—Te me la ieh sngew, em bareh, u ong aiu u 'pa-iem?

Baroh ki paid-ia-pom — Hoid, kongbah, ngi la iohsngew.

Rangbah—Te, kynmaw me'm bit ba'n khih tang u 'niuhkjat ruh. Ngi dei ba'n ia pyrdet haduh ba'n da liem shiliang shiliang. Ngi'n ym ai kam ia u nongwei shi sngi tang shi jam ruh. Lada u lait ba'n tap ia kane ka pud, u dei ba'n iaid nalor ki met iap jong ngi, ho lih.

Baroh ki paid-ia-pom—Hoid, kongbah, hoid.

Rangbah—Te pait ka me, mynta ngi'n rieh khop hangtai hapoh sanium. Me arngut, (la ki nongsiat khnam) nga tang shu ong 'siat' sa ia siat, ho lih. Pynkit khnam shwa ia u dohlieh; ia u dohiong sa bam suki hadien. Me pat arngut, (la kiba bat waitlam) shain kumba shain ia kaba shah naphang Me la iasngewthuh baroh?

Baroh ki paid-ia-pom—Hoid.

Rangbah—To khie ka me katto ia ap ha la ki it-ki-it. Alle ma me (la uwei na ki briew jong u) yn iapeit syntiat bad nga naei u'n wan u nongshun. Heh, bad kane ka lama; shuh ng'n khan, u'n ia wan na shaphang shashano U'n wan na shaphang shatai? (U kdew shaphang sepngi bad u khan ka artat) Ymhuh (namar ba'm kup ka khan) Imat u'n wan na shatai pynban ne (U kdew shaphang ki nongpeit kai) Ymhuh (namar ba'm kup ka khan). Mynta ka dei ka sng sniew nusib jong nga, imat. Ka m kup, me lih, ka khan jong nga. Hato thaw khan sa ma me, lih.

(Uta u briew u dem bad sngap da ka shkor ha khyndew : nangta u ieng).

Nongbud—Kita ki la wan na shaphang shatai phi kongbah. (U da kdew artat shaphang sepngi).

Rangbah—Alle kloi yn ia ap ktem noh Wat jam shuh katto. (Baroh arngut ki ia leit rieh lem bad la ki lok hapoh sanium).

(Na jngai ka jingriew ka musok; kaiaa bad jingiaid kyrdem ki shipai ki nang wan shajan ka steij. Wan rung u Bourton, u Subedar bad saw ngut ki shipai. U Bourton u ieng hapdeng ka steij ha khmat ki nongbud jong u, u da peit kylleng bad bishar bniah ia kata ka jaka. Ki shipai ki nang iaid kyrdem ha steij haduh ynda u Subedar u pynsangeh ia ki).

Subedar—Sangeh. (Ki shipai ki sangeh).

leng ryntih shrak Phai sha ka mon Phai sha ka diang. Phai war sha khmat. leng pyneh shadem. leng pynjem syngkai. Ki hipai ki leh kumba u hukum).

Phi don hukum aiu pat ba'n ai, sahep ? (U kylli ia u Bourton).

Bourton-- Pynshah shkor bha, bad kynmaw dngong la kine ki hukum kiba nga'n btłiah ha me mynta. Me i, ngi la wan poi sha ki pud ka Ri Khasi. Lashai ngi'n jam la kine ki pud. Te ka bha ba ngi'n iasah miet hangne mynta. Kynmaw ho lih kine ki Khasi ki long ki ba'm kai ha ka ia-pom-kai-khlaw. Te me da ia sumar bha. Siat dain dain ia uno uno uba wan pynpaw khmat, bad ong ia u sentari ba u'n da phikir bha. Oh shisha, katno tylli ki thma me la jop, Subedar ?

Subedar—San tylli phi Sahep.

Bourton—Ade ! me u ba'm kom du pleng. Ynda la kut kane ka thma, bad ynda la teh hetkari ia u Tirot Singh, sa pynkynmaw ia nga ho lih, ba ngan pynioh takma ksiar ia me na u Syiem Bilat.

Subedar- Oh ! shi hajar nguh ia phi, sahep, na ka bynta kane ka jingkular.

Bourton—Ong ia ki shipai ba ki'n iashong thait noh.

Subedar—lapra baroh katto. (U phai bad ong sha la ki shipai – ki shipai ki iapra la ki song bad ki jingkit).

Bourton—Subedar, alle hangne. Ngi dei ba n ioh kem ia u Tirot Singh, la iap la im La thong ia ka jingim ong u. Te uno uno uba ieh kem ia u, u'n ieh ka buskit

kaba heh, bad naler kata yn pynklew kam ia u Khle leit iathuh ia ki shipai baroh shaphang kane.

Subedar—To, sahep.

(U Subedar u leit sha la ki briew kiba iakhreh ba'n shet ba'n tiew, bad u iathuh la ki khubor ba pynbna u Bourton. U Bourton pat u nang iaid na kawei ka dong sha kawei pat ka steij Hamar ba u dang jam ar jam ne lai jam na ka liang mihngi ba'n iaid sha ka liang sepngi, u Rangbah ki Khasi u mih bluit bad la ka lama syiar napoh sanium bad u pom ia u da ka waitlam. U Bourton u kyllon bad kyrthat iap Ha kajuh ka por ki Khasi ki mih baroh bad ka kyniw ka kynhoi, bad ki tur sha ki shipai dkhar. U Rangbah Khasi u lam ha khmat ha khmat u da pyrta, "Tur puk puk, tur puk puk" U Subedar n siat lai suloi ia u rangbah, hynrei u rangbah u sied thrait thrait sha ki nongshun. Ha u kuli uba saw u'm shan shuh, bad u kyllon. La katta ruh u kyrda iaiap ba'n pynieng ia ka lama la jong, bad u iap da kaba iai pyrta, "T-ur p-u-k p-u-k". Namar ba ki Khasi ki shu wan kyndit than, ki shipai dkhar ki'm ioh lad ba'n pyndonkam ia la ki suloi bad ki ramshanki Kumta baroh ki shu ia kynrup para kti, bad ka jingialeh ka long kaba kulmar bad kaba itieng. Baroh ki iap lait sa tang u Subedar bad uwei u shipai dkhar, Kine baroh arngut ki ia twad ia ki metiap ki lok jong ki, bad u shipai u sei ia ki kot na ki. U Subedar pat u nang thoh kaiphod ha la ka kot. Hadien kata baroh arngut ki pynthiah beit ia ki metiap ki briew la jong, bad ki ieng bad salam ia ki. Ka bikur pat nabar ka put ia ka jingrwai khublei (last post) Ynda la knt ka bikur ki pynhap la ki kti bad ki iamih noh. U Subedar u da rah bad kaweh ia ka lama ki Pha·eng (Union Jack) kaba la kyllon ha ka por ba ialeh.

(Pynhap ia ka pyrda)

JINGPYNI XIV

U Iskot Sahep u khrohla uwei u syiem Khasi ba'n leit khot ia u Tirot Singh ba'n wan ia-suk noh.

[Ha ka Stiej—U Iskat Sahep u shong ha ka shuki bad dih sikret—ha khmat ka don ka miej bad ki kot ki sla – u sentari u ieng harud. Don mano-re-mano ba tied jingkhang na shabar.]

Iskat Sahep—Sentari, khie peit mano ba wan kumta.

Sentari—Uwei u syiem Khasi u kwah ba'n ia shem bad phi, sahep. (Ynda u la wan peit shabar).

Iskat Sahep—Khie, ong u'n wan rung.

(U Sentari u mih bad wan ialam ia u syiem)

Iskat Sahep—Khublei, Syiem.

Syiem – Khublei, sahep.

Iskat Sahep—Shong, shong, seh. (U syiem u shong).

Syiem—Kumno, phi shait bha, em, sahep ?

Iskat Sahep—Oh I hoid nga shait bha. Nga sngew iadei met shibun ha kane ka ri jong phi

Nga sngewbha shibun ba phi la wan kumne. Phi dei u 'riewengewthuh, te mynta ngi'n ia kren khlem buhrieh ei ei shaphang kane ka jingjia ba sngewkthang kaba la pynprat lok kumne ia nga bad u syiem Tirot Singh. Nga da sngew kwah eh ba'n iasuk ba'n iasngewthuh jingmut pat bad u, bad nga kwah ba'n iakynduh bad u ban iakren pynbeit ia kiei kiei baroh Phi, i, syiem, ngi ki Phareng ngi long kiba khlain bad don bor shibun, bad ka'n leit eh aiu ia ngi ba'n jop sa kum ia ine i ri jong phi iba tang shi troh. Hynrei nga'm kwah ba'n shu leh jubor; nga kwah tang ia ka jingbha suda. Phi tip, ym dei syiem, hangno u Tirot Singh u don ?

Syiem—Ia ba tip te nga tip, phi sahep; taag ba nga'm iathuh; namar lada nga leit leh kumta, ka mut ba nga shet kylla ia la u lok bad nga die ia ka jingim jong u,

Iskat Sahep—Em, wat leit sheptieng kumta, syiem. Nga kwah ba'n iashem bad u tang ba'n ioh iateh kular ba'n iasuk noh; nga'n ym pynmynsaw ei ei ruh ia u. U leh bieit shibun ba u leit kynroi kumne, bad u sdang ia kane ka jingialeh. Ha khmat jongngi, ka bor jong u ka *long tang kat shi tyrsim kti. Te nga'm lah pei phang balei u dulun reng haduh katne* ba u nud ban' ieng pyr-*shahkat ia nga; namar khlem* artatien. u'n liem hi shisien ka sngi. Peit shane, haba iasuk ma nga bad u, kata ka mut ba ia suk bad ki syiem Khasi baroh. Lada ngi'm ia-poi ha• ka jingiasngewthuh jingmut mynta, ka thma ka nang jur, bad ngi'm banse hadien ba'n pyndem lut ia ka Ri Khasi baroh kawei—bad ia ka hima jong phi de. Kumta lada phi kwah ba ka hima jong phi bad ka Ri Khasi ki'n neh, khie leit khot ia u Tirot Singh ba'n wan iakynduh bad nga, khnang ba ngi'n ioh iapynbeit ba'n ia kein noh ia kane ka jingialeh katba dang don ka por. Bad kynmaw ho, lada phim lah ba'n wan ialam ia u, phi lah ban duh iala ka hima.

Syiem - To sahep, ia ba phi la ong haduh katta, ieh nga mat leit Phi kular, em ba'n ym pynmynsaw ia u ?

Iskat Sahep - Hoid, syiem, bad kynmaw lok, lada phi lan ba'n wallam la u, nga nga'n iarap ba'n pynkhlain ia ka hima jong phi. Lehse phi sngewthuh hi ban ym don ba lah ba'n ieng pyrshah ia phi lada ngi ki Phareng ngi kyrshan ia phi.

Syiem—Nga'n ialeh katba nga don la ka buit la ka bor, sahep, To ho, kata nga la leit.

Iskat Sahep—Hoid khie, khie leit bran bran. Khublei.

Syiem—Khublei. (U mih artat).

(Pynkup ia ka pyrda)

JINGPYNI XV

Ka jingiashem hapdeng u Tirot Singh bad u Iskat Sahep, bad ka jingshahkem u Tirot Singh

---

[Ha ka Stelj—U Iskat Sahep u sheng pyrkhat bad dih sikret hapoh kamra. Wan rung u Subedar, u da salam ia u Iskat Sahep]

Iskat Sahep—Kumno ka iaid ka kam, Subedar ?

Subedar—Ki nongsyntiat kI la wan, phi sahep, bad ki ong ba u Tirot Singh bad uto u syiem Khasi ki la wan Kin sa wan poi satang kumba shi kyntien kwai ne.

Iskat Sahep—Kata te kaba la paka shisha. (U da Kyrshut artat la ki kti). Me lah leh thik em kumba nga hukum ? Me la pynap bha ia ki briew ?

Subedar—Hoid, sahep. U Tirot Singh u'n ym lait da lei lei ruh na ka kti jong ngi.

Iskat Sahep—Te, peit bha ho lih, wat leit leh shit khlieh ei ei ruh. Nga kwah ba'n shu kem im ia u. Shu ap khliaw bad leh thik kumba nga hukum ia me ba'n leh.

(Hamar kata ka por, la iohsngew ba don ba tied jingkhang).

Uta u Tirot Singh u la wan—U 'rang-kynsai, u syiem khla-wait Khasi. Khie wallam ia u hangne.

(U Subeear u mih bad wan ialam ia u Tirot Singh bad ia u syiem Khasi).

Ade i syiem Tirot Singh. Phi la wan poi, mo lok ? Wow ! nga la sngewtynnat ka ba'm lah ong ba'n iashem pat bad phi kumne Shong lok, shong.

Tirot Singh Nga'm don por ba'n iaahong bad me, bad ym donkam ba'n iaphlan duman ei ei ruh hapdeng jong me bad nga · Iskat Sahep, ka kam sang kam ma alu kane kaba me wan leh hangne ha ri jeng nga ? Da ka jingsngur mynsiem bad da ka jingshaniah nga lah shah ia

me ba'n iuh kjat ha kane ka ri jong nga. Me ruh me la kular ba'n ym mushlia ei ei ia ka iaid ka ieng ki briew jong nga. Hynrei, peit myhta; aiu ka la jia Tang khyndiat sngi eh hadien ba me sah hangne, ka ri jong nga ka la lyngkien da ka snam bad ummat ki briew jong nga. Ia kane ka ri jong ki jingrwai bathiang, me la pynkylia long ka ri jong ka jingiam bad jinglynniar pait dohnud ! Wow ! katno tylli ki dohnud ba lul lui me la pynpait !

(Katba u Tirot Singh u nang kren kumne, u Iskat Sahep u phai da ka lyngkdong ia u, bad u leh kum ba'm niew briew ei ei ruh ia u).

Balei me pyndem niuh-mat, bad me'm nud nga ba'n peit pyrshah ia nga ? Lada me dei u khun shynrang ka kmie, phai kato ka khmat jong me shane. (U Iskat Sahep u phai), Nga ijli ia me bad nga'm kwah ba'n peit ia ka khmat jong me ; hynrei namar ba une u syiem, uba nga burom bad ieit kum la u para, u wan khot ia nga bad u ong ba me kwab ia ka jiugsuk, kumta nga wan ba'n ia suk ia kynduh bad me kumne. Me la pynkhein ia ia ka jutang bad ka ktien ba me la khlei, bad mynta pat me ong me kwah ia ka jingsuk. Nga don tang shi-kyntien ba'n ong—lada me kwah ia ka jingsuk, mih noh shisyndon na kane ka hima jong nga lem bad ki puit-kit-khlam jong me kiba me la wan rah: lymda kumta yn ym don jingsuk shuh hapdeng jong me bad jong nga.

Iskat Sahep—Tirot Singh, balei phi kren shit khlieh katne katne ? Ds sngap ia ka nia seh, ngan da batai pynshai ia kiei kiei baroh ha phi. Shi, wat leit leh lamwir seh kumne.

Tirot Singh—Ia ki ktien jong me nga'm shaniah shuh, bad nga'm donkam jingpynahai ei ei shuh na me. Ki kam jong me ki lah pynpaw pen ryngkew ia ki jingmut bad jingthmu jong me baroh

Iskat Sahep—To kata; wei ia ba phi'm sngap shuh ia nga bad phi iapyneh kumne, nga ruh nga'n pyndon-kam ia la ka bor.

Tirot Singh—Me me dei uei eh, ba me kob bat ber hangne ha pyrthei ? Ha khmat jong nga me dei tang tang u nongaiksuid, bad kum ia me dei ba'n khj lainud bad ba'n pynher krad na kane ka ri shaduh ba sep ka sngi.

Iskat Sahep—Tirot Singh, ym donkam ba'n iakren ei ei shuh katto Sngap mynta nga'n pyndonkam ia la ka bor bad nga'n pyndep ia la ka kamram—(U da leh ia lade kum u briew uba donbor— u pynat shadem bad peit pyneh ki khmat). Tirot Singh me la ialeh pyrshah ia nga; bad da kaba me ialeh pyrshah ia nga, me iaieh pyrshah ruh ia ka khet bad ka pansngiat ka Hima Bilat. Me long u nongkamsniew; bad namar ba me la pan kwah, mynta me'n ioh la ka nong. Tirot Singh, da ki bor kiba la pynkhamti ha nga kat kum ki ain ki kanun ka Ri Bilat, nga rai ba'n pynryngkang par ia me nangne na Hima Khadsawphra Kin leit lam ia me sha Daka, bad hangta me'n pynleit ia la ki sngi hapoh phatok haduh ba me'n da iap.

Subedar, leh ia la ka kamram jong me.

(U Sub dar u put ia ka wisyl. Hangta hangta hi arngut ki shipai, bad la ki suloi ki syngkien, ki wan mih bad ki bat trait ia u Tirot Singh U Tirot Singh u ialeh ba'n lait; hynrei uwei u shipai u pynap da ka syngkhien na ka shadem; kumta u'm lah ia kyrda shuh, bad ki shipai ki teh hetkari ia u).

Tirot Singh—Iskat Sahep, pleng dei da kumne me ba me pyndep ia la ka kamram—ba'n khum klep ia u briew uba wan ba'n iasuk bad u ba'm shym khreh ba'n ialeh bad me ? Me lah ba'n teh ia ki kti jong nga da ki kynjri bad me lah ruh ba'n pynjot khoit ia ka met jong nga hynrei me'n ym lah da lei lei ruh ban ktah ia ka mynsiem jong nga. Kynmaw ba me ruh me'n sa hap ba'n ai jingkhein ia la ki kam jong me ha ka akher ka sngi.

(U Syiem Khasi, uba ia wan lang, u tur ba'n iasaid na ka bynta u Tirot Singh, u da sei artat la ka waitlam).

Syiem Khasi—Ka kam ksuid aiu kane phi leh, Iskat Sahep ? Kane ka ba'm bit. Ngam lah ba'n shah la phi

ba'n leh kumne. Pyllait shisyndon ia u Tirot Singh; shim teh ia nga ha ka jaka jong u.

Tirot Singh -Em, wat leit ong kumta, syiem. Khie leit phai sha la ki briew jong phi. Kynmaw, u suri ba pynjot u ap dngong ha khyrdop ka hima jong phi: kynmaw ruh ba ka iap ka in ki briew jong phi ka shong ha ki kti jong phi Khie leit sha la ki langbrot, namar ki donkam eh ia ka jingialam jong phi.

(U Subedar u bat khak ia u Syiem Khasi).

Iskat Sahep—Khie ring noh ia ki. (U ong ia la ki shipai).

(Ki shipai ki iaring ia u Tirot Singh bad ia u Syiem Khasi, bad ki iamih noh).

(Pynhap ia ka pyrda)

JINGPYNI XVI

Ka jingpynryngkang par ia u Tirot Singh na la ka ri i mei i pa.

[Ha ka Stiej—Wan rung u Tirot Singh—la ka kti kadiang jong u la teh da u kynjri uba la ring da uwei u shipai, Uwei pat u shipai u bud nadien bad u pynap da ka suloi. Ynda la poi kat hashiteng ka stieij, u subedar u pynsangeh ia la u lok.]

Subedar—Ei, da ap jang jang lih. (U ong ia u shipai uba ring ia u Tirot Singh). Shi ! kane ka 'ṣai-juti kaba tang ka lait phlur shi phlur. Shuh nga'n da teh shuwa.

(Ki ia ieng baroh," bad u subedar u teh la u 'sai-juti U Tirot pat u phai sha la ing bad u rah la ka kti ka men.

Tirot Singh—Khublei katto ia pha, ko ri ba nga thep mynsiem. Ka pait ka dohnud jong nga haba nga dei ba'n khlad na pha kumne. Nga la pyrshang katba don la ka buit la ka bor ba'n ri ba'n da ia ka ijot jong pha; hynrei wow! ka apot sep sngi aiu kat kane kaba wan hap halor jong nga ba la teh ia nga, da ki kynjri bad ba nga'm lah shuh ba'n shakri ia la ka ri. Satang ki blei kiba tip ia ka hok ka pop, ki'n ri ki'n da ia pha na ka kti u nongshun u dusmon. Ko ryngkew, ko basa, ko ba-da ko ba-ri ia ki muluk ki jaka, to sngap lem ma phi ia ka jingkyang ka dohuud jong nga. Hato phi'n shu shah mo ia u ksuid u khrei bad ia u mynder shi sngi ba'n pynjot pyndam ia ki matti ki longshuwa kiba phi la pynkhamti ma phi ia ki hok ki riti naduh ki sngi ki aiom ksiar u hynniew skum u hynniew trep ? Nga'm tip shano kine ki briew ki'n sa rong ia nga; hynrei haba nga'm don shuh ha pha, ko ka ri baieit joug nga, kane ka jingim jong nga ka'n sa man long sa tang ka syrngiew. Khublei khublei, ia pha, ko ri jong nga. Nga ieh ha pha ia kaei kaei kaba u briew u m lah ba'n ktah.—Ko ri i mei i pa, nga ieh ha pha ia ka mynsiem jong nga.

(Ha mar hangta ki shipai ki ring noh ia u. U Tirot Singh u dem la ka khlieh bad u tap ia la ki khmat da ka kti kamon, katba ki shipai ki pyniaid ia u sawdong ka stiej shisien. Ki sa iamih noh.)

(Pynhap ia ka pyrda,

JINGPYNI XVII

Kumno ka jingpynryngkang par la u Tirot Singh ka ktah ia ki briew jong u.

[**Ha ka Stiej**—Ka kmie u Tirot Singh, 4 ngut ki kynthei bad 2 ngut ki rangbah ki iashong. Ki rangbah ki pyndem jawliw la ki khmat, bad ki kynthei pat ki iaiam pait dohnud.]

Kmie u Tirot Singh—Wow! ko khun ba thep mynsiem jong nga. Wow! iathuh seh haei phi don. Nga'n bud, te khun, ia phi shaduh ba kut pyrthei. Ah! mano pat de ba'n pynshngain shuh katto ia ka rympei jong nga? Nga'n ia nai ing paki nga'n ia nai ing dulan, nga'n nai ing sad, nga'n nai ing sunon khlem don ma phi, ko khun, ka pyrthei ka long tang ka kpep ki ksuid ia nga. Nga la pynsan, nga la pynrangbah ia phi; hynrei kna-ma-kha hamar ba phi dang khie phuh bha, shu dkhat tbak u briew ia phi na ka dohnud jong nga. Ani! iehnoh spah iehnoh burom; ngan im pat iano shuh katto? Shish! ban ia ka kynjah ka pangrud kat kane, la suk ka lap. Ka bor ka burom, ka lak ka putit aiu kaba lah ba'n pynklet la u khun baieit jong nga? Phi ieit eh ia la ka ri, mo khun, bad phi aiti ia la ka jingim na ka bynta jong ka? Ma nga, seh, hangno shuh nga'n pynshong ia la ka jingim mynta? Kan myntoi aiu shuh kane ka ruh haba u moina u la her? Kiwei ki briew ki bynnud ia phi namar ba phi long u syiem uba bha; na nga te ia ka dohnud la kumba khlong. Kein noh kein noh, ym don ba lah pyntngen shuh ia nga katto, namar nga la duh la u khun!

(Ka pynhiar mynsiem jylliew ka tang shu lah kren kumne. Hamar hangta wan rung u Monbhut, Lorshon Jarain, Khein Kongor bad Kohlehnoh).

Monbhut—Ka mut aiu ka jingiam jinglynnlar? Shano u syiem jong ngi u don? Ngi la wad ia u la lut ki krem ki 'liew-um bad ki khlaw ki btap; hynrei ngi'm lap dien satia ia u. Iathuh kloi, haei u don.

Uwei na ki rangbah—Oh I pleng, phi'm tip seh mo, ka la jia aiu ? U Iskat Sahep u la ioh kem ia u bad u la pynryngkang par ia u, ngi'm tip shano.

Monbhut—Te balei ba phi ki rangbah phi shu lashong kli kti kum ki mawbyrsiew, bad ba phi'm ialeh ei ei ?

U rangbah uba ar—Wa I ngi'n leit lah leh aiu da kum ma ngi ki thab ki dab ? Wat kat ia u syiem jong ngi ki nongshun ki lah pyndem; sa rat kum ia ngi lei te, ki tang shu bsiat kti, ngi la iap lut baroh.

Monbhut—Khun ka 'sew-pyndam tdong. Me'n phet shi syndon shatai sha kyndong Nga'm kwah ba'n iohi shuh ia me, khun ka khawpud. Lorshon Jarain bad Khein Kongor, nga tip ba phi dei ki 'riew-shynrang bad ba phi'n ym dem ha u nongshun wat la dkut ka ryndang. U syiem Tirot Singh u'm don shuh. Te ka lyngkor jong u mynta ka la hap ha ki tyrpeng jong phi bad jong nga, bad mynta ngi dei ba'n sei bor arshahb a'n bat ia la ka hima bad ia la ki hok ki riti. Ia, mynta ngi'n bud ha ki dienjat u syiem khraw mynsiem jong ngi, bad ngi'n pyndep ia ka kam kaba u la sdang Ngi'n ia khun haduh ba'n da dkhoi ka nluh-khlieh bad haduh ba'n da dkut ka mynsiem. Ieh kine ki kynthei ki mat nang iaiam hangne. Ia, ngi ki rangbah ngi n khrai naphang na ka bynta la u syiem bad la ka ri.

Kawei na ki kynthei—Te haba phi'n shu ialeit kumne, ia ki khun ki tnga pat phi iapyrkhat kumno ? Mano ba'n peit ba'n i pat ia ki ?

Lorshon Jarain- Namar ba ngi ieit ia ki, bad namar ba ngi'm kwah ba ki'n long ki mraw saitkhiew sait-pliang, ki mraw thoh-dieng thoh-siej u khyllah jait, namar kata ka daw ngi dei ba'n leit ialeh pyrshah ia u nongshun na ka bynta jong ki

Khein Kongor—Kein me, wat iabun ktien shuh. Alle ialeit noh.

(Hamar hangta wan mih u Kohlehnoh napoh kyndong **bad la u mohkhiew**)

Kohlehnoh—Oh ! ia une u 'nah-rit pat phi mut ba'n pynsah jit hangne, seh mo ? Nga ruh uba thrang snam ho ; lada phi'm lalam ia nga de, kynmaw phi leh la ka kam kaba sang kaba ma. Kat sha ba leit ma phi, nga ruh nga dei ba'n leit. Hei ! wat leit tharai kai ho ia nga.

(U Monbhut u trud la ka khlieh bad u peit ia u Kohlehnoh shiphang).

Monbhut—Me'm donkam ma me ia kane (U ong ia u rangbah 2— u da knieh ia ka waitlam na ka kti jong u. U phai pat sha u Kohlehnoh, u kynrup ia u mohkiew jong u, bad u pda ia u).

Heh da kane, me .(U ai artat ia ka waitlam u rangbah 2 ha u Kohlehnoh). Haba me khrai, khrai ha ba'n da dkut, ho lih.

Kohlehnoh—Shi phi, katto te kat kaba tur shajan, ka la shu phot ei. Na ka bynta ka hima Khadswphra (U pyrta bad rah artat ia ka waitlam sha bneng, namar ba u kmen eh).

Monbhut—Na ka bynta u Tirot Singh, u syiem jong ngi (U da phna ia la ka waitlam ha ka waitlam u Kohlehnoh),

Lorshon Jarain— Na ka bynta ki hok ki riti ba la buh u longshuwa u manshuwa (U da phna la ka waitlam bad ka jong u Monbhut bad u Kohlehnoh).

Khein Kongor—Na ka bynta ka Ri Khasi (U da phna la ka waitlam bad ki jong kitei lai ngut).

(Ki iasieh la ki waitlam ha ki panpoh (U Kohlehnoh u leit beit beit sha u rangbah 2 bad u knieh ia ka stieh jong u).

Kohlehnoh—Haba me'mnud ba'n ialeh pyrshah ia u nongshun, me dei ba'n shu shong khop hapoh ing kum ka kynthei (U ong ia u rangbah 2). Kynmaw me tang shu thap shet kylla, bad nga tang shu iohsnsew, nga'n khoh snieh im ia me da kane (U pyniw da ka waitlam ia u rangbah 2). Ha sma, me lih. Me sngew ne em.

(U. bud artat ia la ki lok kiba ia'id ba'n mih noh shabar).

(Pynhap ia ka pyrda)

JINGPYNI XVIII

Ka jingiap u Tirot Singh hapoh along ha Daka

[Ha ka Steij—U Tirot Singh u thiah halor jingthiah hapoh ing byndi. Wan rung u Iangsingh (u shakri) bad ka shithi ha la ka kti]

Tirot Singh—Don khubor thymmai ei ei mynta ka sngi, Iangsingh ?

Iangsingh—Hoid, syiem, kane ka shithi ka dang shu wan poi kumne.

Tirot Singh—Pule ia ka, Iangsingh. ` Ani ! balei nga sngew tlot katta katta mynta ka sngi ?

Iangsingh—(U plie ia ka shithi bad pule)—
Syiem badon burom,

Da kane ka shithi nga khot biang ia phi ba'n wan long u Syiem ka Hima Nongkhlaw ; tangba nadien kane phi dei ba'n pyniaid ia ki kam ka Hima jong phi kat kum ka jingkwah ka Sorkar Phareng, bad phi dei ba'n kohnguh ia ka ha kiei kiei baroh.

Uba burom ia phi,
David Scott.

Te kumno, syiem, phi sngew la kham jem ka 'suhot? Nga'n khreh ba'n ialeit noh sha la shnong ? (U kylli tang shu lah pule ia ka shithi).

Tirot Singh –Wa ! Iangsingh, balei me kren bieit kumta ? Me la iadon ryngkat bad nga ha kti ha kjat la katta snem, hynrei pleng me'm pat sngewthuh ia nga, mo Iangsingh ? Me'm pei phang mo, ka mut aiu kato ka shithi ? Ka mut ba wat lada nga leit phai pat sha Nongkhlaw ba'n long syiem, nga'n ym don bor shuh ; hynrei nga'n kylla long u syiem tyngshop bad u mraw ka Sorkar Phareng.

Wow ! nga la jlep ia kine ki um ktieh ka Ri Dkhar – ki lah pynpyut ia ki snier jong nga Wow ! ka lyhep sat ka lyer hangne hapoh along—Wow ! Ka lah pynstait ia u klong snam jong nga. Ah ! ba nga'n da ioh biang ba'n dih ia ki um mawsohriew ki um mawramsong kiba kyrsoi ha Nongkhlaw ; Ah ! ba nga'n da ioh sa shisien pat ba'n ring mynsiem ia ki lyer batemon kiba beh ha ki lum pyngngad la jong, lehse ki sngi jong nga ha pyrthei ki'n dang jlan, bad ka jingim jong nga ka'n dang thiang. Hynrei nga'm lah da lei lei ruh ba'n leit phai sha la ka ri bathep mynsiem bad ba'n iohi ia la ki briew bad ia la ka ri ba ki shah iuh jemdaw ha u nongwei. Ka snam ki kpa tymmen ka dang tuid ha ki thied snam ba la synjap jong nga, Iangsingh ; bad namar kata, hangne nga dei ban iai sah haduh kaba kut. Namar nga jied, Iangsingh, ban iap hapoh kane ka ing byndi kum u Syiem ba'n ia kaba ieit phai pat sha la ka ri ba nga ieit bad ba'n shong halor ka khet Nongkhlaw kum u mraw. (U khie shong bad u pyrta da ka sur kaba jam ia kine ki ktien. Hadien kata u kyllon halor syngkhlieh thiah namar ba u la pynmih lut la ka bor',

Iangsingh, khie leit wallam um ba nga'n dih. Wow ! balei nga pisa nga lynga haduh katta katta (U Iangsingh u wan rah ia ka um. U Tirot Singh da kaba shitom u nguid la ka um, bad ka khmat jong u ka thangiong namar ba jur k jingshitom).

langsingh, ki sngi ka jingim jong nga katto ki'n sa sep. Nga'm bynnud shuh ia ka pyrthei ; hynrei nga kynmaw eh ia la kiba ha ing ha sem bad ia la ki lok ki jor kiba ju pyntngen pynshngain ia nga ha ki sngi ba la leit noh. Wa ! tip i long kumno kein katta ito i ing skum iba la pynsan pynrangbah ia nga ? Wow ! nga kynmaw eh dik dik ia i mei. Ah ! ba i'n da don ma i hangne ba'n pdiang mynsiem ia nga, katno ka jingiap jong nga ka'n long kaba suk ! Sa tang kumne, langsingh, kane ka mynsiem jong nga ka n sa her lyngba kine ki nar along kumba her u moina na ka ruh. Nga la poi sha ba kut ka iingleit, hynrei shuwa ba nga'n ryngkang ia ki pud ka bymjukut. kular, langsingh,—kynmaw kane ka dei ka hukum kaba khadduh eh ba nga'n ai—kular ba me'n ym klet da lei lei ruh ba'n kit ia ki shyieng jong nga, ynda me leit phai pat sha la shnong, bad ba'n pynthiah ia ki ryngkat bad ki shyieng ki Longshuwa jong nga hapoh ki maw ha Nongkhlaw.

langsingh—Wat sngew sahnud ei ei ruh, syiem kynrad ; nga'n pyndep ia kane ka jingkwah jong phi khlem pep.

(U Tirot Singh u pynjem ia la ka khlieh ha ka syngkhlieh namar bashoh ka thait, bad khapbrip ia la ki khmat Hadien shiphang u khyllie ia la ka khlieh, u kyrshut la ki khmat bad u peit sawJong kumba dang kyndit na rngai).

U Tirot Singh—U lyoh sui sui aiu une uba wan kah ia ki khmat jong nga ? Wa ! balei ka pyrthei ka shad kumne sha ? Sngap, langsingh me iohsngew ne em ia kita ki masi kiba pah ? Ish ! kiba la sngewthiang sat kita ki ryndang rwai lum ki 'thei-rep lyngkha. Sngap, sngap, me iohsngew ne em ia kita ki sur besli ? Wow ! ko mei, ngi lah wan poi sha la ka shnong ! Peit, me iohi ne em ia kitai ki briew kiba wan hiar na ka jingkieng sohpet bneng. Wow ! kiba la bhabriew sat. Are ! ki don thapniang mo kumtai ? Wa ! pleng ki puri blei ki la wan shaw ba'n rong noh la nga sha lyndet katai ka suin bneng ba

phyrnai. Khublei, mei bą thep mynsiem jong nga, khublei. Nga la leit ho, mei baieit. Nga'n sa ap ia phi ha dwar ki blei.

(Tang shu la kren ia kine ki ktien, u dkut mynsiem, U langsingh u shon ia ki khmat bad u pynbeit ia kti ki kjat u syiem, u da iam pait dohnud artat).

(Pynhap ia ka pyrda)

LA KUT.